

Pleternica i okolica pod osmanskom vlašću

Jovanović, Dora

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:344814>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-27**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Diplomski studij Hrvatski jezik i književnost i Povijest

Dora Jovanović

Pleternica i okolica pod osmanskom vlašću

Diplomski rad

Mentor: doc. dr. sc. Anđelko Vlašić

Osijek, 2023.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za povijest
Diplomski studij Hrvatski jezik i književnost i Povijest

Dora Jovanović
Pleternica i okolica pod osmanskom vlašću
Diplomski rad

Mentor: doc. dr. sc. Anđelko Vlašić

Humanističke znanosti, povijest, hrvatska i svjetska ranonovovjekovna povijest

Osijek, 2023.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napisao/napisala te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s navođenjem izvora odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan/suglasna da Filozofski fakultet u Osijeku trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 19.6.2023.

Dora Jovanović, 0122230826

Ime i prezime studenta, JMBAG

Sažetak

Osmansko Carstvo, kao jedno od najjačih carstava u ranom novom vijeku, u 16. stoljeću kreće u ratni pohod kojemu je cilj bilo osvajanje Europe. U prvoj polovici 16. stoljeća Osmanlije provaljuju u hrvatske zemlje, a 1537. godine osvajaju Požeštinu, uključujući Pleternicu i okolice. Na novoosvojenom području Osmanlije su osnovali vojno-upravnu jedinicu Požeški sandžak i sudsko-upravnu jedinicu Požeški kadiluk. Požeška i pleternička naselja su bila podijeljena u nahije, najmanje uprave jedinice Požeškog sandžaka. Osmanlije su Požeštinom vladali od 1537. do 1691. godine i u tome razdoblju su uvedene mnoge promjene. Jedna od većih promjena se odnosila na promjene na vjerskom planu jer mnogi stanovnici prelaze na islamsku vjeroispovijest što se odražava i na promjene u graditeljstvu jer dolazi do veće potrebe za gradnjom džamija. Osmanska vlast je nametnula mnoge poreze koji su bili određeni kanunnamom, odnosno zakonikom Požeškog sandžaka. Porezni popisi Požeškog sandžaka svjedoče o stagniranju gospodarskog i društvenog razvoja u prvim godinama osmanske vlasti. No, situacija se poboljšala u idućim desetljećima o čemu također svjedoče porezni popisi koji navode veći broj domaćinstava, stanovnika, ali i poljoprivrednih kultura koje su stanovnici uzgajali. Osmanska vlast počinje slabjeti u 17. stoljeću, čemu svjedoči i poraz osmanske vojske pod Bečom 1683. godine. To je ohrabrilu habsburšku vojsku na borbu za oslobođenje hrvatskih krajeva. Narodni vođa fra Luka Ibrišimović i austrijski general Düneward zajedničkim snagama oslobađaju Požegu 1688. godine. Osmanlije su još nekoliko puta pokušali zauzeti Požeštinu, ali 1691. godine odlaze zauvijek iz Požeštine.

Ključne riječi: Pleternica, Osmansko Carstvo, Požeški sandžak, porezni popisi, Veliki bečki rat

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Osmansko osvajanje Pleternice i okolice.....	3
3. Osmanska uprava u osvojenoj Slavoniji.....	5
3. 1. Vjersko stanje u Požeštini prije i poslije uspostave osmanske vlasti.....	7
3.1.1. Odnos osmanske vlasti prema katoličkom stanovništvu Pleternice i okolice	8
4. Porezne obveze osmanskog stanovništva	12
4. 1. Porezne obveze lokalnog stanovništva u Požeškom sandžaku	12
5. Grad Pleternica u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579. godine.....	15
6. Selo Kadanovci u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579. .	19
7. Selo Sulkovci u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579. godine	21
8. Selo Didina Rika u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579.	23
9. Selo Frkljevci u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579.	25
10. Selo Bzenica u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579.	27
11. Selo Resnik u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579.	29
12. Selo Vrčin Dol u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579.	31
13. Selo Donja Svilna u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579.	33
14. Selo Gradac u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579.	35
15. Selo Bresnica u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579.	37
16. Selo Kuzmica u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579.	38
17. Selo Zagrađe u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579.	40
18. Selo Zarišlac u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579.	42
19. Selo Viškovci u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579.	44
20. Selo Bučje u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579.	46
21. Selo Bilač u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579.	47

22. Oslobađanje Pleternice i okolice od Osmanske vlasti	48
23. Zaključak.....	50
24. Popis literature	51

1. Uvod

U prvoj polovici 16. stoljeća, točnije 1537. godine, Osmanlije osvajaju Požegu i Požeštinu, uključujući Pleternicu i okolicu. Godinu dana kasnije, Osmanlije osnivaju Požeški sandžak te uspostavljaju vojnu vlast na novoosvojenom području. Osmanlije su Požeštinom vladali od 1537. do 1691. godine i u tome razdoblju su uvedene mnoge promjene, što je uključivalo velike promjene u vjerskom životu stanovnika, ali i promjene u zakonima i poreznim davanjima. Sačuvani su porezni popisi Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1560. i 1579. godine. Porezni popisi Požeškog sandžaka svjedoče o značajnoj stagnaciji gospodarstva u početku osmanske vlasti, ali situacija se znatno poboljšala u kasnijim desetljećima. Rastao je broj stanovnika, domaćinstava, zanata, a samim time i naselja. Jedna od većih promjena se odnosila na promjene na vjerskom planu jer mnogi stanovnici prelaze na islamsku vjeroispovijest što se odražava i na promjene u graditeljstvu jer dolazi do veće potrebe za gradnjom džamija U 17. stoljeću započeo je rat za oslobođenje od Osmanskog Carstva. Osmanlije doživljaju veliki poraz pod Bečom, što je ohrabrilo i narod da se bori uz redovnu habsburšku vojsku. Požeština je oslobođena 1691. godine, a u borbi se najviše istakao fra Luka Ibrišimović.

Rad je podijeljen na 24 poglavlja uključujući i popis literature. Nakon uvodnog prvog poglavlja, drugo poglavlje donosi informacije o pozadini osmanskog osvajanja hrvatskih dijelova, ali i o samome osvajanju Požeštine, odnosno Pleternice i okolice. Treće poglavlje je podijeljeno na dva podnaslova, a analizira osmansku upravu u osvojenoj Slavoniji. Prvi podnaslov se odnosi na vjersko stanje u Požeštini prije i poslije uspostavljanja osmanske uprave, dok drugi podnaslov govori o odnosu Osmanlija prema katoličkom stanovništvu Pleternice i okolice. U četvrtom poglavlju govorit ću o poreznim obvezama osmanskog stanovništva, gdje ću detaljno navesti što je sve plaćalo stanovništvo Požeškog sandžaka i u kojem iznosu. U petom poglavlju analizirat ću grad Pleternicu kroz porezne popise Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579. Zatim u iduća 22 poglavlja slijedi analiza okolnih sela grada Pleternice kroz ista četiri porezna popisa Požeškog sandžaka. Na koncu ću govoriti o oslobođenju Požege i Požeštine od osmanske vlasti te zaključiti ovaj rad.

Cilj ovog diplomskog rada jest opisati osmansku vladavinu u Pleternici i okolici. Pod „okolicom“ Pleternice podrazumijevam područja koja danas, administrativno gledano, pripadaju Gradu Pleternici. Grad Pleternicu čini mjesto Pleternica zajedno s još 38 okolnih sela. U radu će biti obrađena sela koja se spominju u poreznim popisima Požeškog sandžaka.

Analizirat će se promjene vidljive na vjerskom, demografskom i gospodarskom planu. Od velike pomoći za pisanje ovog diplomskog rada bili su radovi Nenada Moaćanina koji donose detaljnu analizu poreznih popisa Požeškog sandžaka, koji čine glavninu ovog diplomskog rada, ali i analizu osmanske vlasti u Slavoniji, pa i u cijeloj Hrvatskoj. Također, od velike pomoći je bio i rad Pleterničanina Damira Svibena, pod nazivom *Pleterničke priče*, koji donosi brojne informacije o Pleternici pod osmanskom vlašću.

2. Osmansko osvajanje Pleternice i okolice

Nakon Bitke na Mohačkom polju 1526. godine i poraza hrvatsko-ugarske vojske Ludovik II. Jagelović, posljednji hrvatsko-ugarski kralj, smrtno je stradao. Nakon njegove smrti, u Hrvatskoj i Ugarskoj dolazi do borbe za prijestolje između Ivana Zapolje i Ferdinanda I. Habsburškog, šogora Ludovika II. i brata njemačkog cara i španjolskog kralja Karla V. Hrvatsko plemstvo je podržalo Ferdinanda I. Habsburškog, a ugarski i slavonski plemići su podržali Ivana Zapolju zbog čega dolazi do građanskog rata među pristašama suparničkih strana.¹ Osmanlije iskorištavaju građanski rat i provaljuju u Hrvatsku i Ugarsku jer su pomagali Ivanu Zapolji. Sredinom 16. stoljeća, točnije 1536. godine, Osmanlije iz Bosanskog i Smederevskoga sandžaka² odlučuju zauzeti veći dio Slavonije. Hrvatska vojska, smještena na Dilj gori, bila je preslaba za osmanske odrede koji su se spremali osvojiti Slavoniju pa se vrlo brzo povlači u okolne tvrđe. Osmanska vojska pod vodstvom Gazi Husrev-bega, bosanskog sandžak-bega, a ujedno i najznačajnijeg namjesnika osmanske Bosne, provaljuje u Slavoniju preko Broda i Kobaša u kolovozu 1536.³ Prvo zauzimaju Trnjane, Novigrad, Garčin i Babinu Gredu, a zatim Brodske Zdence, Drenovac, Pleternicu i Dubovac (današnji Bili Brig), zatim Cernik, Staru Gradišku, Jasenovac i Subocki grad.⁴ Smederevski sandžakbeg Mehmed-beg u listopadu iste godine osvaja Gorjane, Đakovo, Podgorač, Ivankovo, Gradište i Cernu. O osvajanjima svjedoči i Pavao Bakić⁵ koji 10. kolovoza 1536. godine upućuje izvještaj štajerskom vicedomu⁶ Mihajlu Meixneru u kojem navodi kako su Turci osvojili posjede Stjepana Berislavića među kojima je bila i Pleternica.⁷ Nakon što je prošla zima, koju su Osmanlije proveli u novoosvojenim slavonskim područjima, 15. siječnja 1537. osvajaju Požegu. Upravo se 1537. godina uzima za početak osmanske vladavine u Požegi i Požeštini

¹ Ive Mažuran, *Požega i požeška kotlina za turske vladavine* (Slavonska Požega: Grafički zavod Hrvatske, 1977), 161-162.

² Sandžak je bio osnovna upravna jedinica Osmanskog Carstva.

³ Josip Buturac, *Katolička crkva u Slavoniji za turskoga vladanja* (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1970), 21.

⁴ Isto.

⁵ Pavao Bakić je bio srpski despot. Bio je vlasnik prostranih posjeda oko Venčaca. Potkraj 1525. prebjegao je u Ugarsku i ondje dobio nove posjede i utvrdu Lak. Sudjelovao je sa svojim vojnicima u bitki protiv Osmanlija na Mohačkome polju 1526. *Hrvatska enciklopedija* <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=5370>

⁶ Vicedom je bio službenik koji upravlja imovinom zemaljskog kneza.

⁷ Ive Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo* (Zagreb: Golden marketing, 1998), 82.

nakon što je prethodne godine zauzet veliki dio Požeške županije, što se odnosi i na Pleternicu i okolna naselja koja se nalaze u blizini samoga grada Požege.⁸

⁸ Nenad Moačanin, *Požega i Požeština u sklopu Osmanlijskog carstva (1537. - 1691.)* (Jastrebarsko: Naklada Slap, 2003), 32.

3. Osmanska uprava u osvojenoj Slavoniji

Nakon što su Osmanlije osvojili veći dio Slavonije, uredili su u njoj vojnu upravu. Požeški sandžak, kojem su pripadali Pleternica i okolna naselja, osnovan je 1538. godine.⁹ Sandžak nije bio uspostavljen ranije jer situacija na novoosvojenom području još uvijek nije bila sigurna. No, nakon bitke kod Gorjana, gdje je osmanska vojska nadmoćno pobijedila kršćansku vojsku predvođenu Ivanom Katzianerom te time zauzela veliki dio Slavonije, više nije bilo razloga da se sandžak ne osnuje. Požeškom sandžaku je pripao dotad osvojeni dio Slavonije, teritorij od Ivankova do Kobaša. Kasnije, nakon što je osvojeno sjevernije područje, vlast se širi i na gradove Valpovo i Pakrac te okolicu tih gradova.¹⁰ Prvi požeški sandžakbeg bio je Arslan-beg, sin smederevskog sandžakbega Mehmed-paše Jahjapašića.¹¹ Arslan-beg je ovaj položaj dobio kao nagradu što je u Carigrad donio vijest o osvojenju mjesta.¹² Kako su se osvajanja u Slavoniji nastavila, tako se mijenjao i opseg osvojenog područja i opseg sandžaka i pašaluka u Slavoniji.¹³ Ejaleti, ili pašaluci, bili su najveće provincije Osmanskoga Carstva na kojima se temeljila pokrajinska podjela njihova teritorija. Požeški sandžak je do 1541. pripadao Rumelijskom ejaletu, no 1541. godine osniva se Budimski ejalet, te Požeški sandžak prelazi pod njegovu nadležnost. Budimskim ejaletom je upravljao beglerbeg, koji je imao čin *paše* (general), sa sjedištem u Budimu.¹⁴ Godine 1580. Požeški sandžak postaje dijelom novoosnovanog Bosanskog ejaleta, kada je Bosanski sandžak podignut na razinu ejaleta. Bosanski ejalet, čije je sjedište prvotno bilo u Banjoj Luci, obuhvaćao je velik dio hrvatskih zemalja, odnosno Slavoniju, istočnu Liku i velik dio Dalmacije. Požeški sandžak nije zadugo ostao dijelom Bosanskog ejaleta jer od 1600. godine postaje dijelom Kaniškog ejaleta sa sjedištem u Velikoj Kaniži (danas Nagykanizsa u Mađarskoj).¹⁵ U prvom poreznom popisu Požeškog sandžaka iz 1540. Požega je upisana kao varoš, a tek kasnije je proglašena kasabom, odnosno većim gradskim muslimanskim naseljem.¹⁶

⁹ Josip Bösendorfer, *Crtice iz slavonske povijesti s osobitim obzirom na prošlost županija: križevačke, virovitičke, požeške, cisdravske, baranjske, vukovske i srijemske* (Osijek, Tiskom Julija Pfeiffera, 1910), 320.

¹⁰ Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, 198.

¹¹ Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, 198.

¹² Fazileta Hafizović, *Požeški sandžak i osmanska Slavonija* (Zagreb – Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest - Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, 2016), 13.

¹³ Buturac, *Katolička crkva u Slavoniji*, 25.

¹⁴ Anđelko Vlašić, „Donji Andrijevi i okolna sela u osmanskom razdoblju (1526. - 1691.)“, u *Donji Andrijevi; povijest i baština*, ur. Marijan Šabić (Slavonski Brod - Donji Andrijevi: Hrvatski institut za povijest; Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Općina Donji Andrijevi, 2021), 75., pristup ostvaren 25. III. 2023., <https://www.bib.irb.hr/1128207>

¹⁵ Isto, 75.

¹⁶ Hafizović, *Požeški sandžak i osmanska Slavonija*, 17.

U prvom poznatom poreznom popisu Požeškog sandžaka iz 1540. upisano je do tada osvojeno područje koje je bilo podijeljeno na tri kadiluka: Požega, Brod i Gorjan. Pleternica i okolna naselja zasigurno su pripadali kadiluku Požega jer su njemu bili teritorijalno najbliže. Osim kadiluka, Požeški sandžak je prvih godina postojanja obuhvaćao i dvanaest nahija, odnosno najmanjih upravnih jedinica: Požega, Svilna, Kaptol, Podgor, Hruševa, Koska, Podgorač, Podlužje, Vrhovine, Dubrava, Poljana, Prikraj, Dragotin, Nivna i Brezna.¹⁷ Idući porezni popis Požeškog sandžaka, iz 1545. godine, svjedoči o tome da je došlo do promjena u pogledu nahija jer on bilježi nahije Požega, Gnojnica, Svilna, Hruševa, Granica, Kutheva, Kamengrad i Orljavska.¹⁸ Od spomenutih naselja, Svilna, Viškovci, Drenovac i Gradac danas čine naselja u sklopu grada Pleternice. Nahija Svilna je bila sastavljena od 24 sela sa 181 domaćinstvom. Dvadeset i dva sela su bila nastanjena kršćanskim stanovništvom, a ostala dva sela su bila nenaseljena. Nahija se prostirala lijevo od donjeg toka Londže.¹⁹ U nekim selima postojala su i muslimanska domaćinstva. U selu Resnik su uz pet kršćanskih domaćinstava postojala i tri muslimanska domaćinstva.²⁰ U poreznom popisu Požeškog sandžaka iz 1579. zabilježeno je šest kadiluka i 30 nahija. Kadiluci su bili: Požega, Brod, Gorjan, Orahovica, Virovitica i Osijek, a nahije su bile: Požega, Svilna, Kutjevo, Orljavska, Brod, Vrhovine, Brezna, Ravna, Đakovo, Jošava, Gorjan, Podgorač, Koska, Podlužje, Prikraj, Dragotin, Poljana, Nivna, Osek, Karaš, Čepin, Erdud, Orahovica, Krstošije, Valpovo, Sveti Mikloš, Voćin, Brezovica, Slatina i Moslavina.²¹ Nahija Požega je obuhvaćala varoši Kaptol, Velika, Stražeman, Pleternik i Vethi. Nahija Gradac se nalazila istočno od Kutjeva i graničila s nahijama Granica i Kutjevo.²² U prvom poreznom popisu Požeškog sandžaka iz 1540. javljaju se knezovi kao najistaknutije osobe među kršćanima. Knezovi su bili organi osmanske vlasti i obavljali su određene službe nad skupinom kojoj pripadaju, a zauzvrat su bili oslobođeni plaćanja nekih poreza. Tako se u prvom popisu spominje knez Ivaniš, sin Antolov, kao stanovnik Požege i Hrvan, sin Đure, knez Pleternice. U poreznom popisu iz 1579. spominje se knez Paval *prišlac*²³ kao vlasnik baštine u selu Frkljevci.²⁴

¹⁷ Fazileta Cviko, „Grad Požega kao sjedište Požeškog sandžaka – urbani i privredni razvoj u 16. stoljeću“, Povijesni prilozi 13 (1994): 31.

¹⁸ Moačanin, *Požega i požeština*, 40.

¹⁹ Damir Sviben, *Pleterničke priče, skice iz prošlosti Pleternice i okolice* (Pleternica: Grad Pleternica, 2022), 98.

²⁰ Hafizović, *Požeški sandžak*, 23.

²¹ Cviko, *Grad Požega kao sjedište požeškog sandžaka*, 32.

²² Sviben, *Pleterničke priče*, 98.

²³ Prišlac je bio naziv za došljaka, odnosno pridošlicu.

²⁴ Sviben, *Pleterničke priče*, 103.

3. 1. Vjersko stanje u Požeštini prije i poslije uspostave osmanske vlasti

Pokojni pleternički župnik Ljudevit Petrak u svojoj knjizi *Pleternica vjekovima* kaže kako je religiozni život u okolici Pleternice prije dolaska Osmanlija bio snažan, što zaključuje na temelju starih listina koje spominju župe: Gloynissa, Gradpotok, Orbua, S. Marcus, S. Nicolaus, S. Catherina i S. Hellena.²⁵ Župa S. Nicolaus je bio naziv za župnu crkvu na sadašnjem području mjesta Pleternica. Dakle, župna crkva u Pleternici je postojala i prije dolaska Osmanlija o čemu svjedoči i kamen koji je pronađen 1944. u ruševinama župne crkve koja je nastradala u Drugom svjetskom ratu. Na kamenu je uklesano: „Tres fratres hanc ecclesiam restaurarunt 1520.“²⁶ O točnosti toga podatka svjedoči i pisani dokument u mađarskim izvorima koji je pronašao profesor Adamček u Zagrebačkom Arhivu, a koji kaže kako je crkva sv. Nikole u Pleternici obnovljena 1520. zalaganjem otaca franjevacu. Ta ista crkva je preživjela osmansku vlast u Pleternici jer se govori o kanonskim vizitacijama i u župskoj spomenici koja je pisana nakon završetka osmanske vladavine u Slavoniji.²⁷ Nakon uspostave osmanske vlasti Osmanlije su katolicima u Požeštini priznali mnoge povlastice, a jedna od njih je i pravo na samoupravu u ženidbenom pravu. Prema tome, katolici su za sebe činili posebnu općinu i imali su svoje suce i činovnike koji su im izdavali potrebne dozvole i isprave na latinskom jeziku.²⁸ Središta župa su se nalazila podalje od glavnih putova i na mjestima koja su udaljenija od osmanskog administrativnog sustava.²⁹ Sveta misa se često služila i u pleterničkim naseljima, odnosno u ruševnim crkvama u Pleternici i Orljavici.³⁰ Kadanovci, Frkljevci, Mihaljevci, Tulnici, Vrčin-Dol, Bilač, Buk, Resnik, Donja i Gornja Svilna su pleternička sela koja su pripadala župi Vrčin-Dol u vrijeme osmanske vlasti. Dolaskom Osmanlija na vlast u Požeštini katoličke crkve su dočekale razne sudbine. Dio crkava je razrušen, a neke od njih su pretvorene u džamije. Glavnina katoličkih crkava u Slavoniji je propala zbog nemogućnosti održavanja istih. Osmanlije nisu ulagali financijska sredstva u obnovu crkava, a siromašno katoličko stanovništvo je moglo pomoći tek toliko da se sačuva manji dio baštine. Krovovi su propadali zbog kiše, a zidovi su pucali zbog studene

²⁵ Ljudevit Petrak, *Pleternica vjekovima* (Pleternica: Grad Pleternica, 2009), 62.

²⁶ Isto, 63.

²⁷ Isto, 63-64.

²⁸ Buturac, *Katolička crkva u Slavoniji*, 29.

²⁹ Stanko Andrić, „Slavonija pod Osmanlijama”, *Forum* (1992), br. 7-9, 164.

³⁰ Buturac, *Katolička crkva u Slavoniji*, 29-30.

zime. Dio crkava je ostao očuvan.³¹ Primjerice, župna crkva svetog Martina u Vrčin-Dolu građena je u dva navrata.

Prvi put kao kamena crkva, što se spominje 1637. godine, a drugi put kao drvena crkva izgrađena na ruševinama stare kamene crkve, što se spominje 1660. godine.³²

Osim u župnoj crkvi svetog Martina, mise su služene i u crkvi Gospe Snježne u Brčinu te u crkvi svetog Đurđa u Svilni (današnji Buk).³³ Pošto su mise često služene u crkvi Gospe Snježne u Brčinu, u raznim spisima župa Vrčin-Dol spominje se i pod imenom Brčino.

Danas selo Buk ima vlastitu župu kao i župnu crkvu koja nije promijenila svoje ime, odnosno koristi drugu inačicu imena svetog Đurđa: sveti Juraj.³⁴ Osim katoličkih sela, postojao je i određeni broj sela u kojima se naselilo muslimansko stanovništvo: Sesvete, Zarilac, Ciglenik i Didina Rika. Ta sela su se nalazila u sredini Požeške kotline. Ime sela Sesvete svjedoči o tome da su muslimani koristili iste nazive kao i katolici i da su zadržali svetačka imena naseljenih mjesta.³⁵ Osim požeških župa, postoji još nekoliko župa koje su obuhvaćale pleternička naselja, ali su pripadale cerničko-brodskoj Posavini, odnosno dijelu koji ne obuhvaća Požeštinu. Josip Buturac pod nazivom cerničko-brodsko Posavina podrazumijeva kraj od Cernika i Stare Gradiške do Babine Grede, od Požeške gore i Dilj-gore do Save. Te župe su u crkvenom pogledu bile povezane s Požeštinom. Župa Bučje je također obuhvaćala neka pleternička naselja: Zagrađe, Drenovce, Koprivnicu i Sulkovce. U župi Bučje su postojale i tri crkve: svetog Martina u selu Bučje, sv. Đurđa u Gnojnici (kod Zagrađa) i svetog Dimitrija u Drenovcima. Župa Ratkov Potok, sa župnom crkvom sv. Mihajla, obuhvaćala je područje Ratkovice, Lipovca, Vrbove i Štivice.³⁶ Selo Ratkovica je bilo sjedište župe Ratkov Potok, a danas pripada gradu Pleternici. Službu upravitelja župe u Ratkovu Potoku od 1652. do 1655. godine obavljao je fra Luka Ibrišimović.³⁷

3.1.1. Odnos osmanske vlasti prema katoličkom stanovništvu Pleternice i okolice

³¹ Andrić, „Slavonija pod Osmanlijama“, 165-166.

³² Buturac, *Katolička crkva u Slavoniji*, 32.

³³ Andrić, „Slavonija pod Osmanlijama“, 165-166.

³⁴ Buturac, *Katolička Crkva u Slavoniji*, 32.

³⁵ Buturac, *Katolička Crkva u Slavoniji*, 32.

³⁶ Isto, 35.

³⁷ Josip Barbarić i fra Miljenko Holzleitner, *Pisma fra Luke Ibrišimovića zagrebačkim biskupima* (Jastrebarsko: Naklada Slap, 2010), 87.

Kao što je ranije navedeno, katoličko stanovništvo se za vrijeme osmanskih provala na području Požeštine tijekom 15. i početkom 16. stoljeća sakrivalo u brda i šume kako bi sačuvali svoje živote. Od otprilike 500 srednjovjekovnih crkvenih građevina, što crkava, a što župnih stanova i kapelica na području Slavonije, pod osmanskom vlašću održalo se njih 50-ak. Ostale su porušili Osmanlije ili su propale zbog neodržavanja.³⁸ Ratkov Potok, Drenovci, Bučje, Zagrađe i Vrčin-Dol su pleternička naselja koja su uspjela sačuvati svoje župne crkve koje su bile opskrbljene opremom koja je služila za održavanje vjerskih obreda.³⁹

Uspostavom osmanske vlasti u Hrvatskoj, pa tako i u Slavoniji, jačala je islamizacija⁴⁰ lokalnog stanovništva. Islamizacija je tekla postupno i bez prisile, no velik broj lokalnog stanovništva prelazi na islam kako bi poboljšalo svoj društveni i gospodarski status te kako bi bilo oslobođeno poreznih davanja. Godine 1560. u Požegi je osnovana pravoslavna eparhija koja je nekoliko godina kasnije postala mitropolija. Vodstvo Požeške mitropolije željelo je katolike podvesti pod svoju nadležnost, odnosno uključiti ih u stanovništvo koje je njima trebalo davati crkveni porez. Popis Požeškog sandžaka iz 1579. izvještava kako se pleternička naselja: Frkljevci, Pleternica, Kadanovci, Vrčin Dol i Odvorci oslobađaju plaćanja poreza mitropoliji zbog održavanja mosta na Orljavi.⁴¹ Ovaj podatak pokazuje da je osmanska vlast priznala nadležnost Požeškoj mitropoliji nad stanovništvom tih sela. Kako su katolici prelazili na islam, tako je dolazilo do potrebe za izgradnjom džamija. Katoličke crkve su u većim naseljima kao što su Đakovo i Požega pretvorene u džamije, a u nekim selima, kao što je Didina Rika, stanovništvo je svoju nekadašnju katoličku crkvu pretvorilo u džamiju jer je prešlo na muslimansku vjeroispovijest.⁴²

Osmanskim osvajanjem Požege franjevci su se našli u teškoj situaciji. Godine 1544. njihov samostan je bio opljačkan, ali je nadalje funkcionirao. Franjevačka predaja je zabilježila da je samostan u Požegi zapaljen nakon smrti biskupa Antuna Matkovića. Biskup je, naime, prije smrti bio u Rimu, a nakon toga umire u franjevačkom samostanu. Osmanlije su ga optužili da je papin uhoda pa su ga zatim optužili da je od pape primio mnogo novca. Naime, prema toj predaji Osmanlije otvaraju grob biskupa Matkovića, ali ne pronalaze novac. Nakon što su natjerali franjevce da im daju 1000 talira milostinje, zapalili su samostan, a crkvu pretvorili u

³⁸ Buturac, *Katolička Crkva u Slavoniji*, 180.

³⁹ Nenad Moaćanin, „Katolici u Požeštini za turske vladavine”, u *Fra Luka Ibrišimović i njegovo doba*, ur. Filip Potrebica (Jastrebarsko: Naklada Slap, 1998), 77.

⁴⁰ Islamizacija je prijelaz neislamskoga stanovništva na islam.

⁴¹ Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, 219.

⁴² Buturac, *Katolička crkva u Slavoniji*, 181.

džamiju.⁴³ Franjevački red ima veliku zaslugu za očuvanje katoličke vjere u Slavoniji, pa tako i u pleterničkim naseljima.⁴⁴ Petrak ustvrđuje da su franjevci vodili dušobrižničku službu u Pleternici za vrijeme Osmanlija i neko vrijeme nakon završetka njihove vladavine. Tome svjedoči i pronađeni kamen u zidu stare župne crkve koji navodi da su franjevci obnovili crkvu sv. Nikole u Pleternici 1520. godine.⁴⁵ Đuro Kuntara navodi kako se iz kanonske vizitacije 1673. godine zna da se požeški župnici franjevci u pleterničkoj crkvi držali mise svake prve nedjelje u mjesecu i za veće blagdane što svjedoči o vrlo važnoj ulozi franjevacu u životu Hrvata u Slavoniji.

Oni nisu bili samo njihovi dušebrižnici već i učitelji i liječnici.⁴⁶ Damir Sviben u svojoj knjizi *Pleterničke priče* donosi jednu pleterničku pjesmu iz osmanskog doba koja daje uvid u život nemuslimanskog stanovništva:

Pleternička pučka pjesma

U Bogdana devet vinograda/ U potaji devet konja vranih/ I na vodi devet vodenica/ Zalud su mu devet vinograda/ Zalud njemu devet konja vranih/ I na vodi devet vodenica/ kad je junak Turkom mnogo dužan/ Sve po trista na hiljada mista/ A i Stanku ne bilo mu majke/ I njemu je tri stotine dužan/ Al je Bogdan ljubi besjedio:/ Ovo jesi vjerna ljubo moja!/ “Ajmo prodat staru našu majku,/ Ne bi li se odužili duga.”/ Bogdanu je ljuba govorila:/ “Oj, Bogdane, mili gospodare/ Ne prodaji staru milu majku/ Za majku ćeš uzet malo blaga/ malo blaga a izgubit dušu. Veće prodaj mene, vjernu ljubiu.”/ Ide Bogdan na Nove Pazare/ Ali ide tursko momče mlado./ Koliko je Bogdan zacienio/ Toliko je Ture izbrojilo./ Izbrojilo tri tovara blaga/ Gledajući ljube Bogdanove./ Kad su sjeli večer večerati/ Al govori tursko momče mlado:/ “Večeraј mi moje kupovanje!/ Što si mi se upoznalo u me?”/ Al govori ljuba Bogdanova:/ “Ja ne mogu večer večerati/ Niti od jada u te pogledati;/ jer sam taka ja brata imala/ Kad su Turci kotarje robili/ Zarobili brata u povitku./ Pratila ga stara mila majka/ Pratila ga baš do Carigrada.

Kad su bili tude na rastanku/ Ujela ga za rame lijevo:/ Ajde sine, ne prebolio je!/ Rana mu je na lijevom ramenu,/ Mladež mu je na desnom obrazu./ Niš ne stoji tursko momče mlado/ Već on skida divan kabanicu/ I uzima vedro ugledalo/ Al je rana na lijevom ramenu/ A mladež je

⁴³ Paškal Cvekan, *Franjevci u Požegi* (Slavonska Požega: Plamen, 1983), 51.

⁴⁴ Barbarić i Holzleitner, *Pisma fra Luke Ibrišimovića*, 5.

⁴⁵ Ljudevit Petrak, *Pleternica vjekovima* (Pleternica: Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, 1979), 67.

⁴⁶ Robert Skenderović, „Ivan Andrija Makar i fra Luka Ibrišimović u službi zagrebačkog biskupa“, *Časopis Povijesnog društva Križevci* 1(2011): 13.

*na desnom obrazu/ Kad u jutro dan bi svanuo/ Dan osvanu a sunce ogranu,/ Ali viče telar do telara:/ "Tko je sinoć ljubu prodavao?/ Na čast njemu i ljuba i blago,/ Jer je ovo seka moja draga"*⁴⁷

Stanko Andrić navodi kako se oko 1550. javljaju izvješća koja svjedoči da su katolički i protestantski propovjednici neometano propovijedali na javnim mjestima, no nije navedeno o kakvim izvješćima se radi. Ne postoji puno podataka o tome pa je teško zaključiti kakva je situacija zapravo bila. Požežanin Luka Senčević 1599. predvodi ustanak kršćanskog stanovništva u nakani da spale most, koji je poznat kao Sulejmanov most, a sagrađen je u Osijeku spajajući Slavoniju s Baranjom kako bi Osmanlije mogli lakše napredovati prema Ugarskoj. Ustanak je nasilno ugušen, a za kršćane je uslijedilo, prema Stanku Andriću, represivno ponašanje od strane osmanskih vlasti.⁴⁸ No, ubrzo nakon toga, položaj katolika je postao povoljniji jer su Osmanlije pokušali pridobiti katoličko stanovništvo za suradnju zbog velikih prijetnji koje su počele ugrožavati stabilnost Osmanskog Carstva.⁴⁹

⁴⁷ Sviben, *Pleterničke priče*, 109.

⁴⁸ Isto.

⁴⁹ Močanin, „Katolici u Požeštini za turske vladavine”, 77.

4. Porezne obveze osmanskog stanovništva

Nakon što bi uspostavili vojnu i upravnu vlast u novoosvojenim područjima, Osmanlije bi krenuli u provedbu popisa stanovništva i poreznih prihoda. Provedba tih popisa značila je i uvođenje novih zakona. Osmanlije su težili očuvanju reda i mira u osvojenim područjima pa su prije uvođenja novih zakona i sustava provjeravali stare lokalne zakone koji su bili na snazi do osvajanja određenog područja.⁵⁰ Većinom su se ukidali samo oni zakoni i običaju koji su se protivili šerijatu.⁵¹ Osmanlije uspostavljaju timarsko-spahijski sustav.⁵² Cjelokupni osmanski državni sustav dijeli društvo na dva sloja: vladajući vojno-feudalni sloj i podložni sloj – raju. Raja je morala izvršavati svoje državne obveze i obveze prema spahiji. Te obveze su bile određene zakonima, a ubirale su se pod strogim nadzorom sudske vlasti, odnosno kadije (tur. *kadi*, sudac) koji je nadzirao prikupljanje poreza, poslovanje na trgu, javni red, moral, poslovanje zaklada i izvora državnih prihoda.⁵³ Postojalo je nekoliko poreznih obveza koje je raja morala plaćati, a to su: osobne obveze, šerijatom određene pristojbe i ušur (desetina) te zakonom određeni porezi i pristojbe.⁵⁴

4. 1. Porezne obveze lokalnog stanovništva u Požeškom sandžaku

Osnovni porez raje na području Požeškog sandžaka je bio porez nazvan filurija (*resm-i filuri*), o čemu svjedoči popis i zakon za Požeški sandžak iz 1545. godine. Do 1545. godine taj porez je iznosio 50 akči⁵⁵ za svaku kuću. Nakon 1545. taj porez je iznosio 60 akči, a skupljao se svake godine o blagdanu sv. Jurja. Za vrijeme osmanskih vojnih pohoda, svaka kuća je morala plaćati i vojnicu, odnosno ratni porez (*sefer filurisi*) koji je također iznosio 60 akči, a prije popisivanja iznosio je 50 akči.⁵⁶ Prije 1545. godine, odnosno prije donošenja spomenutog zakona, za žitarske proizvode se plaćao porez zvan plug.

⁵⁰ Halil Inalcik, *Osmansko Carstvo: klasično doba 1300. - 1600.* (Zagreb: Srednja Europa, 2002), 87.

⁵¹ Šerijat je vjerski zakon islama koji je utemeljen na božjoj objavi.

⁵² Timarsko-spahijski sustav je naziv za vojno-feudalni sustav Osmanskog Carstva kojim spahije (vojnici) dobivaju timar (zemlju) nakon što odrade vojnu službu.

⁵³ Nenad Moačanin, *Turska Hrvatska* (Zagreb: Matica hrvatska, 1999), 46.

⁵⁴ Nenad Moačanin, *Slavonija i Srijem u razdoblju osmanske vladavine* (Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest; Podružnica za povijest Slavonije, Baranje i Srijema, 2001), 27-55.

⁵⁵ Akča je bio naziv za osmanski srebrni novac.

⁵⁶ Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, 205-206.

Jedan plug je uključivao svakih četiri do pet domaćinstava. Svaki plug, odnosno četiri do pet domaćinstava, imao je dati četiri lukna žita, odnosno 32 kejla, što bi značilo 16 kejla pšenice i 16 kejla ječma.⁵⁷ Nakon 1545. godine određeno je da se za zemljoradničke proizvode uzima desetina (*ör, uşur*). Ako bi vinogradi bili u rukama bio u posjedu raje muslimana, plaćao se porez na dunum⁵⁸ (*resm-i dönüm*) u iznosu od 5 akči za svaki dunum, ali ako bi vinograd bio u posjedu kršćanina, on je davao desetinu. Svaka kuća je plaćala i pet akči na travarinu, kao i godišnji porez od 50 akči na vodenice. Ako se vodenica nalazila na manjoj rijeci, porez bi iznosio 32 akče. Ako bi raja posjedovala košnice pčela, davala je spahiji jednu košnicu od deset košnica. Ako bi, pak, posjedovali ovce, svinje ili koze, davali bi po jednu akču za dvije ovce/koze/svinje.⁵⁹ Ako bi seljaci i građani prodavali vino kod svoje kuće, morali bi platiti 8 akči po jednom buretu, a u slučaju da su vino prodavali na trgovima, platili bi 15 akči po buretu. Stupanjem na snagu spomenutog zakona ukinuti su godišnji zakupi čiftluka pa je određeno da se od tih čiftluka, vrtova i vinograda ubuduće uzima desetina.⁶⁰

Nekoliko godina kasnije, točnije 1579. godine, dopunjava se zakon o porezima i obvezama raje Požeškog sandžaka pa raja postaje obvezna plaćati porez na vrata (*resm-i kapu*) u iznosu od 40 akči, polovica se plaćala na Jurjevo, a druga polovica na Mitrovdan, te porez na ispašu i torove ovaca o čemu u zakonu piše: „Ako u ovom sandžaku ovce cijele godine borave na jednom mjestu, njihovi vlasnici na svakih 10 ovaca plaćaju tovarinu (*resm-i agil*) jednu akču. Porez na ispašu (*resm-i otlak*) pripada mjestu gdje se kreću, a ne pripada ovom mjestu gdje stanuje vlasnik ovaca. Na onim mjestima, gdje je *resm-i otlak* upisan, neka se po starom običaju uzme od svakog stada jedna srednja ovca. Od ovaca koje dođu iz drugog sandžaka na ispašu, neka se u ime poreza za ispašu od većeg stada uzme jedna ovca čija je vrijednost 20 akči, od srednjeg stada jedna ovca čija je vrijednost 15 akči, a od slabijeg stada jedno šilježe (toklu, jednogodišnja ovca ili ovan) čija je vrijednost 10 akči.”⁶¹ Većina dopuna se odnosila na povećanje novčanih iznosa već ustaljenih poreznih obveza.⁶² Također, zakonom je uvedena i svadbarina, odnosno porez na udaju, u iznosu od 60 akči koji je plaćao mladenkin otac. Ako se žena udavala po drugi put, iznos bi bio umanjen za pola, odnosno 30 akči. Svako selo je imalo i svog kneza koji je bio oslobođen plaćanja pristojbi i davanja desetine, ali filuriju i državne

⁵⁷ Močanin, *Požega i Požeština*, 37.

⁵⁸ Dunum je oznaka za površinu veličine približno 0, 1 ha.

⁵⁹ Isto, 205-206.

⁶⁰ Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, 207.

⁶¹ Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, 208.

⁶² Ive Mažuran, „Požega i Požeška kotlina za turske vladavine”, u *Požega 1227. – 1977.*, ur. Marijan Strbašić (Slavonska Požega: Grafički zavod Hrvatske, 1977), 161.

poreze je morao plaćati. Po zakonu iz 1545. godine, plaćao se i porez na drva koji je iznosio pet akči.

Također, u pogledu šuma postojao je i porez nazvan žirovina po kojem se plaćala po jedna akča po glavi svinja koje noće u šumi. Ako su svinje mlađe od šest mjeseci, danju jedu žir, ali ne noće u šumi, ne uzima se ništa.⁶³ Sjeća drveća u okolnim šumama nije bila zabranjena. Raja je u svom vrtu mogla uzgajati peršin, estragon i ostalo povrće za ishranu bez da plaća naknadu, odnosno porez. U slučaju da te proizvode nose na prodaju, od njih se uzimala desetina.⁶⁴ Također, kršćani su bili obvezni biti na straži i čuvati sandžak ili nahiju.⁶⁵

⁶³ Stjepan Sršan, ur., *Požeški sandžak 1579. godine* (Osijek: Državni arhiv u Osijeku, 2001), 18.

⁶⁴ Sršan, ur., *Sandžak Požega 1579. godine*, 18-20.

⁶⁵ Petrak, *Pleternica vjekovima*, 52.

5. Grad Pleternica u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579. godine

Starodrevno naselje Pleternica, oduvijek se nalazilo na raskrižju cesta. Pleternica i okolni kraj su već u srednjem vijeku, tijekom 14. i 15. stoljeća, bili vrlo napredni, o čemu svjedoče brojna sela, plemići i župe.⁶⁶ S obzirom na reljef, grad Pleternica se može podijeliti na tri dijela. Prvi dio čini valovito ozemlje koje je omeđeno rijekama Londžom i Orljavom. Drugi dio je porječje uz rijeke Orljavu i Londžu, a treći dio čini brežuljkasto-brdsko područje. Na valovitom dijelu nastaju veća naselja, u smjeru od Kuzmice preko Novoselaca i Sesveta do Knežaca. Ondje su se stanovnici uspješno bavili poljoprivredom i stočarstvom. Također su uzgajali ratarske kulture i u šumi hrasta lužnjaka napasivali i žirili stoku.⁶⁷ Prije dolaska Osmanlija, Pleterničani su imali obvezu plaćanja raznih daće kršćanskim gospodarima, koji su se razbježali pred dolaskom Osmanlija.⁶⁸ Većina stanovništva se razbježala prema Zagrebu i Dravi, jedan dio je odveden u osmansko zarobljeništvo, a neki su prešli na muslimansku vjeroispovijest.⁶⁹ Nakon dolaska Osmanlija i uspostave njihove vlasti, požeški sandžakbeg Mehmed-paša Jahjapašić uzima zemlje iznad tvrđave u Blacku te nekoliko polja i vodenica u Pleternici kao svoj posjed.⁷⁰

Današnji grad Pleternica se u osmanskom poreznom popisu iz 1540. godine spominje kao selo Pleternik koje je bilo dijelom nahije Podgor.⁷¹ Nije zabilježeno kojem je kadiluku pripadala nahija Podgor. Većina imena poglavara domaćinstava u narednim odlomcima biti će navedena u nepotpunom obliku jer su nečitko zapisana. Poglavari domaćinstava u Pleternici 1540. bili su: Petar *⁷²ić, Mata Dragica* B, Grgur Sučić B, Pavle *ić, Ivaš *čić, Andra *, Đurko Marinić*, Mihal Brcko i Matas** Radošić. Povjesničar Nenad Moaćanin pretpostavlja da je za vrijeme osmanske vlasti prosječni broj članova domaćinstava bio između šest i osam osoba.⁷³ U poreznim popisima nisu zabilježeni oni poglavari domaćinstava koji su bili izuzeti od plaćanja poreznih obveza zbog službi koje su obavljali.⁷⁴

⁶⁶ Josip Buturac, *Pleternica i okolica; povijesni prikaz o kretanju stanovništva* (Zagreb: Hrvatski tiskarski zavod d.d., 1943), 1.

⁶⁷ Dragutin Pavličević, *Grad Pleternica: 1270.-2010.* (Pleternica: Grad Pleternica, 2009), 21.

⁶⁸ Petrak, *Pleternica vjekovima*, 52.

⁶⁹ Buturac, *Pleternica i okolica*, 2.

⁷⁰ Sviben, *Pleterničke priče*, 98.

⁷¹ Moaćanin, *Požega i Požeština*, 134.

⁷² Način označavanja nečitkih slova je preuzet iz transkripcije Nenada Moaćanina u knjizi *Požega i Požeština u sklopu Osmanlijskog carstva (1537. - 1691.)*

⁷³ Nenad Moaćanin, *Slavonija i Srijem u razdoblju osmanske vladavine* (Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, 2001) 55.

⁷⁴ Nenad Moaćanin, *Požega i požeština*, 134.

Navedena domaćinstva plaćala su ukupno 252 akče poreza. Na ime filurije su godišnje plaćali 184 akče. Baduhava⁷⁵ je iznosila 45 akči, a svadbarina 23 akče.

U poreznom popisu iz 1545. Pleternica se spominje kao selo varoš Pleternik koje pripada nahiji Požega. Poglavari domaćinstava su bili: Petrak**, Rakić*, Đurko, Marić, Petar Marković, **, Martin *kovač*, Blaž *ar, Vuk *, Iva *vić, Martin Valentić*, Mikula Cvitković, Ivan *prišlac*, Iva Ma*čić, * Miletić, Đura *ić, Mihael *vić, Antol Blaški**, Štefan Petrović, Mata Radovan, *udova* Ana i *udova* Katalina. Većina imena poglavara domaćinstava se ne podudara s onima iz prvog popisa 1540. godine, što ukazuje na migracijske izmjene tog stanovništva.⁷⁶ Zabilježena su i zanimanja ponekih poglavara uz njihovo ime. Selo Pleternik je tada brojalo 27 domaćinstava. Prvih 25 domaćinstava je plaćalo po 60 akči filurije, dakle ukupno 1500 akči. Udovička domaćinstva plaćala su po šest akči filurije, što je ukupno iznosilo 12 akči. Porez na pšenicu iznosio je 1000 akči na 100 kila⁷⁷ pšenice. Porez na ječam i raž iznosio je 110 akči na 35 kila, dok je porez na proso iznosio 150 akči na 25 kila. Porez na zob je iznosio 50 akči na 10 kila. Plaćali su vinsku desetinu u iznosu od 400 akči na 200 pinti⁷⁸ vina, što bi bilo oko 3000 litara vina. Iz toga zaključujemo kako su godišnje proizvodili oko 30000 litara vina. Porez na dvije vodenice Mehmed-paše iznosio je 32 akče, što bi značilo da se vodenica nalazila na manjoj rijeci i da je svaka vodenica korištena po šest mjeseci u godini. Porez na vodenicu raje iznosi 32 akče što znači da je korištena kroz cijelu godinu i da se također nalazila na manjoj rijeci. Desetina od košnica je iznosila 50 akči, što znači da su godišnje uzgajali 50 košnica, odnosno proizvodili su oko 250 kg meda. Porez na povrtne proizvode iznosio je 20 akči, dok je porez na sijeno iznosio 125 akči. Porez za svinje je iznosio 275 akči, što znači da je u Pleternici 1545. uzgojeno 550 svinja. Porez na svadbarinu zajedno s globom za prekršaje i zločine iznosio je 170 akči pa ne možemo znati koliko se vjenčanja održalo 1545. godine u Pleternici.⁷⁹

U poreznom popisu iz 1561. godine ne navodi se kojoj nahiji selo varoš Pleternik pripada. Poglavari domaćinstava bili su: Iva Račić, Đurko Marić, Martin Petar, Petar *ković, Martin

⁷⁵ Baduhava je bio porez kojim je osmanska država ustvari naplaćivala sitne globe, najviše za svađe, tučnjave, preljub i sl. Močanin, *Požega i Požeština*, 506.

⁷⁶ Nenad Močanin, *Turska Hrvatska: Hrvati pod vlašću Osmanskog Carstva* (Zagreb: Matica hrvatska, 1999), 144.

⁷⁷ Kila je osmanska mjerna jedinica za težinu, koja je prema pretpostavkama Nenada Močanina za Požeški sandžak u posljednjem popisu iznosila 40 oka, tj. 51, 312 kg. Močanin, *Slavonija i Srijem u razdoblju osmanske vladavine*, 52.

⁷⁸ Pinta je osmanska mjerna jedinica za tekućinu za koju Nenad Močanin pretpostavlja da je u Slavoniji iznosila 15-ak litara. Močanin, *Slavonija i Srijem*, 53.

⁷⁹ Močanin, *Požega i Požeština*, 164.

kovač, Ištvan Blaž, Vuk Ivanić, Petar Ivanović, Grgur Sučić *, Tomaš Sučić, Martin Cvitković, Mihal Vuk, a kasnije njegova udovica Ana Mihalova, Jakša** Marić, Pavle Kraljić*, Mika Domković, Iva Martin, Andrija Matija, Paval *vić, Mihal *ković, Stipan Petrović*, Andrija Cvitko, Ištvan *kožar*, Mika Dragić, Matija *prišlac* i Petar *lončar*. Ukupan prihod od desetine i pristojbi bez filurije je iznosio 3283 akče. Porez na pšenicu je iznosio 1100 akči, dok je porez na ječam i raž iznosio 374 akči. Porez na proso je iznosio 352 akče, a porez na zob 45 akči. Desetina na vino je iznosila 675 akči. Ponovno je zabilježeno korištenje dvije vodenice Mehmed-paše na pola godine, za koje je plaćen porez u iznosu od 30 akči. Za vodenicu raje koja se koristila tijekom cijele godine plaćen je porez u iznosu od 30 akči, iz čega zaključujemo da je porez na vodenice koje se koriste na manjim rijekama smanjen s 32 na 30 akči. Svadbarina i globa za prekršaje zajedno iznose 170 akči pa ne možemo znati koliko je vjenčanja održano. Poljarina je iznosila je 46 akči, dok je porez na kupus iznosio 14 akči. Desetina od košnica je iznosila 23 akče što znači da su godišnje uzgojili 23 košnice, odnosno proizveli su godišnje oko 120 kg meda. Porez na sijeno je iznosio 115 akči, a porez na povrće 46 akči. Porez na ovce je iznosio četiri akče, što znači da je Pleternica 1561. godine imala samo osam ovaca. Bačvarina je iznosila 66 akče, što znači da su stanovnici Pleternice prodavali vino i kod kuće i po trgovima. Za božićnu daću izdvojeno je 20 akči, a porez na voće iznosio je 46 akči.⁸⁰

Selo Pleternik je 1579. godine bilo dijelom nahije Kaptol. Poglavari domaćinstava bili su: Mustafa Timur, Đurko Martin, Mata Perčević*, Štiva Balažić, Mika Domković, Mika Andra, Đura Ivan, Mika Matija, Toma Tarinčić i Štiva Mika. Prihod od desetine i pristojbi bez filurije je iznosio 3320 akči. Zemljarina je iznosila 12 akči. Zemljarinu, koja se plaćala u ožujku, plaćalo je samo muslimansko stanovništvo koje je posjedovalo "puni posjed", odnosno obradivu površinu od prosječno deset hektara. Porez na vratnicu je iznosio 360 akči koje je plaćalo devet domaćinstava, a jedno domaćinstvo je bilo muslimansko pa je bilo oslobođeno plaćanja vratnice. Porez na pšenicu je iznosio 840 akči na 30 kila. Na ostale žitarice, porez je iznosio 800 akči na 40 kila. Porez na drvo i bostan⁸¹ je iznosio 70 akči, a porez na sijeno 300 akči. Desetina od košnica je iznosila 220 akči. Porez na bilje i povrće je iznosio 150 akči, a na mahunarke 100 akči. Za voće i tapiju⁸² porez je iznosio 108 akči. Porez na svinje, badž⁸³ i

⁸⁰ Moačanin, *Požega i Požeština*, 266.

⁸¹ Bostan je pojam koji je označavao povrtnjak, za razliku od „bašče“ (voćnjak s cvijetnjakom); može biti i teren za sadnju dinja i lubenica. Moačanin, *Požega i Požeština*, 506.

⁸² Tapija je posjedovna isprava. Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, 207.

⁸³ Badž je ime za tržišne pristojbe u gradu koje se plaćalo pri kupoprodaji pokretnih dobara. Badž se javlja kao naplata od 2,5% vrijednosti, odnosno prema količini jedinica u transportu: tovar, konjski ili kolski, vreća i sl. - Moačanin, *Požega i Požeština*, 506.

božićna daća su iznosili 250 akči. Ne možemo znati koliko svinja se uzgajalo u Pleternici 1579. i narednih godina jer je porez na svinje zbrajan zajedno s badžom i božićnom daćom.⁸⁴

Također ne možemo znati koliko vjenčanja se održalo tih godina jer je svadbarina zbrajana zajedno s baduhavom, bačvarinom i porezom na polja što je ukupno iznosilo 110 akči. Porez na vodenice je iznosio jednu akču. Razlog tako malom iznosu je vjerojatno zapuštenost vodenice.⁸⁵ Moaćanin navodi da su mahunarke i tekstilno bilje vrijedili koliko i žito bez pšenice te da se u preračunavanju mogu tretirati kao da su ječam i raž. Desetina od voća, drva i sijena je često ubirana kao iznos od dvije akče po domaćinstvu bez obzira na stvarni prinos.⁸⁶

⁸⁴ Moaćanin, *Požega i Požeština*, 434.

⁸⁵ Isto.

⁸⁶ Moaćanin, *Slavonija i Srijem*, 52.

6. Selo Kadanovci u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579.

Selo Kadanovci se u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540. spominje kao selo Kadinovac** koje je pripadalo nahiji Podgor. Poglavari domaćinstava bili su: Ivaš v. Pavle knez, Lacko Ilić* *primićur*⁸⁷, Pavle Kelemen *nemoćan starac*, Ištvan br⁸⁸ Lacko, Petar Valić*, Ištvan br, Đurka Ištvan, Ištvan br, Ištvan *ić, Andrijaš Bakić*, Marko Đurađ, i Petar br. Ta domaćinstva zajedno su plaćala porez plug. Za pšenicu su u gotovini plaćali 96 akči, a za ječam 64 akče.⁸⁹ Knezovi i primićuri su bili oslobođeni svih poreza, osim filurije, zbog toga što su pomagali osmanskim vlastima u prikupljanju poreza⁹⁰.

U poreznom popisu iz 1545. godine, selo Kadanovci se spominje u inačici imena koja se i danas koristi. Kadanovci više nisu pripadali nahiji Podgor već nahiji Gnojnica. Poglavari domaćinstava bili su Dimitar Lukačević, Štefan Kelemen**, Lacko *teklić*⁹¹, Lukač, Martin Lukač, knez Ivaš. Ukupni prihod od poreza bez filurije je iznosio 930 akči. Porez na pšenicu je iznosio 370 akči, a porez na ječam i raž je iznosio 120 akči. Porez na proso je iznosio 60 akči, a porez na zob je iznosio 35 akči. Porez na bostan je iznosio 10 akči, a vinska desetina je iznosila 200 akči. Porez na tapiju je iznosio 8 akči, a porez na sijeno 25 akči. Porez na svinje je iznosio 61 akču, što znači da su uzgajane 122 svinje. Globa za prekršaje je iznosila 25 akči, a porez na vodenicu 16 akči.⁹²

Selo Kadanovci bilo je 1561. dijelom nahije Gnojnica. Poglavari domaćinstava bili su: Petar Dimitar, Stipan Filip, Lacko *teklić*, Ibrahim *odabaša*⁹³, Berta Martin, Grgur *pop*, Petar *prišlac* i Mihal *prišlac*. U selu je živio i knez koji se zvao Ivaniš. Ukupan prihod od poreza bez filurije je iznosio 1714 akči. Porez na pšenicu je iznosio 620 akči, a porez na tapiju je iznosio 20 akči. Porez na češnjak, luk i kupus je iznosio devet akči, a porez na bostan, lan, polja i voće je pojedinačno iznosio po 16 akči. Bačvarina je iznosila 15 akči, a porez na sijeno je iznosio 40 akči. Desetina od košnica je iznosila 28 akči, a božićna daća 20 akči. Porez na svinje je iznosio 68 akči, što znači da je te i idućih godina uzgajano 136 svinja u Kadanovcima. Ovaca je puno

⁸⁷ Primićur je bio vlaški ili seoski starješina. Moaćanin, *Požega i Požeština*, 520.

⁸⁸ „Br“ je skraćena od turske fraze *birader-i mezbur*, što znači *brat spomenutog*, odnosno prethodno brat navedenog poglavara domaćinstva. Moaćanin, *Požega i Požeština*, 18.

⁸⁹ Moaćanin, *Požega i Požeština*, 130.

⁹⁰ Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, 207.

⁹¹ Teklić je bio pomoćnik kneza. Moaćanin, *Požega i Požeština*, 523.

⁹² Moaćanin, *Požega i Požeština*, 169.

⁹³ Odabaša je zapovjednik najmanjeg vojnog odreda (5-10 vojnika). Moaćanin, *Požega i Požeština*, 517.

manje, samo njih 16, što je vidljivo iz poreza koji je iznosio osam akči. Korištena je jedna vodenica na manjoj rijeci pa je porez iznosio 15 akči. Globa za prekršaje je iznosila 45 akči.⁹⁴

Selo Kadanovci bilo je 1579. dijelom nahije Požega. Poglavari domaćinstava bili su: Bogdan Kelemen, Lacko Lukač, * Martin, Đura Kelemen i Lovrin* Martin. Ukupan prihod bez filurije je iznosio 1700 akči. Vratnica je iznosila 200 akči. Porez na pšenicu je iznosio 560 akči, a porez na ostalo žito je iznosio 360 akči. Porez na drva i bostan je iznosio 35 akči, a desetina od košnica je iznosila 120 akči. Porez na sijeno je iznosio 45 akči, a porez na tekstilno bilje i povrće je iznosio 125 akči. Porez na vodicu je iznosio 16 akči. Porez na svinje, badž i božićna daća iznosili su 122 akče. Baduhava, svadbarina, poljačina i bačvarina iznosile su 55 akči. Porez na mahunarke je iznosio 21 akču, dok je porez na voće i tapiju iznosio 42 akče. Žirovina kadanovačkih šuma je iznosila 80 akči, pa iz toga saznajemo da je u Kadanovcima bilo 80 svinja koje su noćile u obližnjim šumama.⁹⁵

⁹⁴ Močanin, *Požega i Požeština*, 273.

⁹⁵ Isto, 445.

7. Selo Sulkovci u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579. godine

Selo Sulkovci 1540. bilo je dijelom nahije Podgor. Poglavari domaćinstava bili su: Đura Rajković B, Lacko Radešić **, Albert* *ić, Miko br, Toma Matković, Antol Filip, Miha* *čević i Pavle Dobrašić.⁹⁶

Selo Sulkovci 1545. bilo je dijelom nahije Požega. Poglavari domaćinstava bili su: Antol Valković, Štefan *ić, Mika Milobrad, Marko *ić, Andrija *ić, Petar Petković, Grgur Petković*, Miha* *l Petković**, Matijaš *vić, Marko *teklić*, Mikula *čić, Mika Jurak* i Đuka Rajković *primićur*. Svako domaćinstvo je plaćalo 60 akči filurije što je ukupno iznosilo 780 akči. Ukupan prihod od desetine i pristojbi bez filurije je iznosio 1209 akči. Porez na pšenicu je iznosio 450 akči, a porez na ječam i raž je iznosio 240 akči. Porez na proso je iznosio 144 akči, a porez na zob je iznosio 75 akči. Plaćali su vinsku desetinu u iznosu od 100 akči. Porez na sijeno je iznosio 60 akči, a porez na bostan 15 akči. Porez na svinje je iznosio 25 akči što znači da je u selo te godine uzgajano 50 svinja. Desetina od košnica je iznosila 15 akči, a porez na tapiju je iznosio 20 akči. Globa za sitne prijestupe i prekršaje je iznosila 65 akči.⁹⁷

U poreznom popisu iz 1561. nije zapisano kojoj nahiji pripada selo Sulkovci. Poglavari domaćinstava bili su: Antol Filipović, Matija Stipan, Miha* *l Mika, Matija Petrović, Petri *, Mika Petar, Đura Brdar*, Petar Petričević, Matijaš Dobrović, Đura Marko, Matak Krajačić*, Vuk Petrović i Petar Magdić. Ukupan prihod od desetine i ostalih pristojbi je iznosio 3600 akči. Porez na pšenicu je iznosio 1600 akči. Porez na sijeno je iznosio 70 akči, a porez na bostan 18 akči. Porez na svinje je iznosio 55 akči što znači da je u selu bilo 110 svinja. Desetina na košnice je iznosila 17 akči, a porez na baduhavu i svadbarinu 65 akči. Porez na lan je iznosio 28 akči, a porez na tapiju 55 akči. Korištene su dvije vodenice na manjim rijekama, što je vidljivo iz poreza koji je iznosio 60 akči. Porez na bačve je iznosio 30 akči. Porez na polja je iznosio 28 akči, a porez na voće 18 akči. Ovčarina je iznosila 22 akče, što znači da su se u selu nalazile 44 ovce. Božićna daća je iznosila 25 akči, a porez na češnjak, luk i kupus je iznosio 18 akči.⁹⁸

Selo Sulkovci 1579. godine broji samo osam domaćinstava, sedam kršćanskih i jedno muslimansko, kojima su poglavari bili Jusuf Šadi, Lukač Škarica, Vuk Petrović, Paval Filip,

⁹⁶ Mračanin, *Požega i Požeština*, 134.

⁹⁷ Isto, 165.

⁹⁸ Isto, 267.

Ivaš Petrović, Marko Rajković, Štiva Milčetić* i Mika Rajković. Vratnica je iznosila 280 akči. Porez na pšenicu je iznosio 1260 akči, a porez na ostalo žito je iznosio 600 akči. Porez na drva i bostan je iznosio 563 akči, a desetina od košnica je iznosila 250 akči. Porez na sijeno je iznosio 70 akči, a porez na tekstilno bilje i povrće 100 akči.⁹⁹

Ovčarina i torovina su iznosile 36 akči, a desetina od voća s porezom na tapiju je iznosila 52 akče. Porez na mahunarke je iznosio 41 akču, a porez na svinje, badž i božićna daća su iznosili 235 akči. Baduhava, poljačina i svadbarina su iznosile 120 akči. Porez na četiri vodenice je iznosio 64 akče.¹⁰⁰

⁹⁹ Mračanin, *Požega i Požeština*, 425.

¹⁰⁰ Isto.

8. Selo Didina Rika u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579.

Selo Didina Rika 1540. godine bilo je dijelom nahije Podgor. Poglavari domaćinstava bili su: Mikloš *vić, Marko *vić, Petar Vukić* B, Petar Jagodić, Ištvan br, Ištvan Aničić, Đurađ *, Ivaš kovač, Tomaš Petričević, Grga* *čić, Jakob br i Lovrinac Rado*. Ukupan prihod od raznih poreznih davanja je iznosio 1005 akči. Porez plug je plaćan u iznosu dva "pluga". Vinska desetina je iznosila 60 akči, a desetina od košnica 20 akči.¹⁰¹

Godine 1545. Didina Rika je bila dijelom nahije Svilna i brojala je puno veći broj domaćinstava nego u prethodnom poreznom popisu, čak njih 23. Poglavari domaćinstava su bili: *ić *prišlac*, Bartol Krajačić**, Marko Svirčić**, Ivak Galović, Stipan Antol, Đurak Radivić, Marko *hegeduš*, **, Đura Baković*, Petar Magovac*, Blaž Petrović, Grgur teklić, Petar Radovčić, Mikloš Radivić*, Ivaš Kovačić, Grgur *čić, Lovrinac Radivić, Stefan Bence**, Đura *ić, Mikula Mitrović, Andrijaš *primićur, udova* * i Imra*. Filurija je iznosila 1326 akči. Ostali prihodi bez filurije ukupno su iznosili 2596 akči. Porez na pšenicu je iznosio 1150 akči, a porez na ječam i raž je iznosio 336 akči. Porez na proso je iznosio 150 akči, a porez na zob 75 akči. Vinska desetina je iznosila 300 akči, a porez na sijeno 110 akči. Porez na svinje je iznosio 180 akči, što znači da je u selu uzgajano 360 svinja. Desetina od košnica iznosi 100 akči, a porez na tapiju 30 akči. Porez na bostan je iznosio 34 akče, a baduhava 100 akči.¹⁰²

Godine 1561. Didina Rika je još uvijek bila dijelom nahije Svilna. Poglavari domaćinstava su bili: Marko Svirčić, Ivak Galović, Grgur Stipan, Đurađ Rudanović*, Marko *hegeduš*, Šimun Habjan*, Šimun Jakobić, Petar Jagodić, Lukač *prišlac*, Blaž Grgur, Paval Vinarić*, Ivaniš Kovačić, Grgur *, Lovrinac Radohnić, Mika *, Petar Andrijaš, *primićur*, Imra *prišlac*, Đura Radohnić, Đura Bošnjak, *udova* *, Đura *ić i Mikula Petrović. Filurija je iznosila 1266 akči. Porez na pšenicu je iznosio 1600 akči, a porez na ječam i raž 264 akče. Porez na proso je iznosio 319 akči, a porez na zob 72 akče. Vinska desetina je iznosila 804 akče, a porez na sijeno 100 akči. Porez na svinje je iznosio 172 akče, što znači da su uzgajali 344 svinje. Porez na vodenice je iznosio 60 akči. Desetina od košnica je iznosila 102 akče, a porez na tapiju 20 akči. Porez na bostan, voće i poljačina su pojedinačno iznosili 40 akči. Porez na lan je iznosio 22 akče, a porez na češnjak i luk 19 akči.¹⁰³ Porez na kupus je iznosio 22 akče, a božićna daća je iznosila 30

¹⁰¹ Moaćanin, *Požega i Požeština*, 134.

¹⁰² Isto, 173.

¹⁰³ Isto, 278.

akči. Bačvarina je iznosila 60 akči, a baduhava i svadbarina su zajedno iznosile 120 akči. Ovčarina je iznosila 50 akči, što znači da je u selu uzgajano 100 ovaca i koza.¹⁰⁴

Godine 1579. selo Didina Rika također pripada nahiji Svilna. Selo je brojalo šest domaćinstava od čega su dva domaćinstva bila muslimanska pa nisu plaćala filuriju. Ukupan prihod od desetine i pristojbi je iznosio 2765 akči. Vratnica je iznosila 160 akči jer su je plaćali samo kršćani. Porez na pšenicu je iznosio 1120 akči, a porez na ostalo žito 800 akči. Porez na drva i bostan je iznosio 42 akče, a porez na sijeno je iznosio 55 akči. Porez na tekstilno bilje i povrće je iznosio 100 akči, a porez na mahunarke 55 akči. Desetina od voća s porezom na tapiju je iznosila 80 akči, a porez na tri vodenice je iznosio 48 akči jer su korištene tijekom pola godine. Ovčarina i torovina su iznosile 45 akči, a porez na svinje, božićna daća i badž su iznosili 100 akči. Globe za prekršaje, poljačina, svadbarina i bačvarina su iznosili 82 akče.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Močanin, *Požega i Požeština*, 278.

¹⁰⁵ Isto, 463.

9. Selo Frkljevci u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579.

Selo Frkljevci je 1540. godine bilo dijelom nahije Podgor. Poglavari domaćinstava su bili: Mata Perošević*, Petar v¹⁰⁶, Marko* B, Miko * *, Šimun Lukač, Nikola br, Mata Martinčević i Ivaš br. Ukupan prihod od desetine i pristojbi je iznosio 249 akči. Od poreza, zabilježene su samo svadbarina i baduhava. Baduhava je iznosila 40 akči, a svadbarina 20 akči.¹⁰⁷

Godine 1545. selo Frkljevci je bilo dijelom nahije Požega i imalo je 14 domaćinstava. Poglavari domaćinstava su bili: Petar Vidić, Mileta Domanković*, Iva Dulčević**, Petar Đuriš, Matijaš Radulović, Šimun Lukač, Tomaš *, Štefan Đurđević, Mika *, Petar Đuretić, Petar Dulčević, Marko Đuretić, *udova* Mata i *udova* Kata. Ukupan prihod od filurije je iznosio 732 akče. U poreznom popisu spominje se i knez Lacko koji je bio upravitelj sela. Prihod od desetine i pristojbi bez filurije je iznosio 906 akči. Kao i u prethodnim naseljima, 1545. godine zabilježeno je više vrsta prehrambenih proizvoda koje su mještani proizvodili. Porez na pšenicu je iznosio 200 akči, a porez na ječam i raž 120 akči. Porez na proso je iznosio 60 akči, a porez na zob 50 akči. Desetina od vina je iznosila 140 akči, a porez na sijeno je iznosio 60 akči. Porez na tapiju je iznosio 20 akči, a desetina od košnica je iznosila 30 akči. Porez na bostan je iznosio 18 akči, a baduhava 60 akči. Porez na svinje je iznosio 50 akči, što znači da je u selu bilo 100 svinja.¹⁰⁸

Za 1561. godinu nije navedeno kojoj nahiji je pripadalo selo Frkljevci. Frkljevci su te godine imali 14 domaćinstava, od kojih je jedno domaćinstvo pripadalo udovici po imenu Kata. *Udova* Kata se spominje i u prethodnom poreznom popisu, ali možemo samo pretpostaviti da se radi o istoj osobi. Ostali poglavari domaćinstava su bili: Petar Vidić, Mihal Mika, Iva Dončević*, Đurađ Đurić, Ištvan Radovčić, Šimun Lukač, Tomaš *vić, Stipan Đurđević, Mika *, Petar Dimčević*, Oruč *odabaša*, Toma Dimčević* i Tomaš Kosović. Godine 1561. ukupan prihod od desetine i pristojbi bez filurije je iznosio 3293 akče. Porez na pšenicu je iznosio 1800 akči, a porez na ječam i raž 220 akči. Porez na proso je iznosio 286 akči. Porez na zob je iznosio 90 akči, a porez na sijeno 65 akči. Desetina od vina je iznosila 270 akči, a baduhava 90 akči. Porez na voće, kao i porez na lan je iznosio 26 akči. Porez na bostan je iznosio također 26 akči, kao i poljačina.¹⁰⁹ Porez na tapiju je iznosio 20 akči, a desetina od košnica 30 akči. Božićna daća

¹⁰⁶ Oznaka "v" je skraćena od turskog izraza *veled-i*, što u prijevodu s turskog znači *sin*. Moačanin, *Požega i Požeština*, 18.

¹⁰⁷ Moačanin, *Požega i Požeština*, 130.

¹⁰⁸ Isto, 165.

¹⁰⁹ Isto, 267.

je iznosila 15 akči, a porez na češnjak, luk i kupus je iznosio 19 akči. Bačvarina je iznosila 30 akči. Mještani su koristili dvije vodenice Hasana reisa i vodenicu kneza Ivaniša koja se nalazila u susjednom selu Kadanovci. Porez na svinje je iznosio 127 akči, što znači da je u selu uzgajane 254 svinje. Dok je u prethodnom poreznom popisu zabilježen samo porez na svinje, godine 1561. zabilježena je i ovčarina, odnosno porez na ovce i koze, koja je iznosila 27 akči.¹¹⁰

Godine 1579. selo Frkljevci je bilo dijelom nahije Požega i imalo je 15 domaćinstava. Poglavari domaćinstava su bili: Veli *Abdullah*, Ištvan Radočević, Iva Domčević, Tomaš Kosović, Mihael Mikić, Blaž Paval, Toma Domčević, Ferenc Rogić, Mihael Martin, Tomaš Štefan i Petar Đuroš. Prvo domaćinstvo je bilo muslimansko pa nije moralo plaćati vratnicu. Ukupan prihod od desetine i pristrojbi je iznosio 5000 akči. Zemljarina je iznosila 12 akči, a vratnica 560 akči. Porez na pšenicu je iznosio 1540 akči, a porez na ostalo žito 900 akči. Porez na drva i bostan je iznosio 98 akči, a desetina od košnica 300 akči. Porez na sijeno je iznosio 250 akči, a porez na tekstilno bilje i povrće je iznosio 220 akči. Porez na mahunarke je iznosio 100 akči, a porez na svinje, badž i božićna daća su zajedno iznosili 483 akče. Desetina od voća s porezom na tapiju je iznosila 120 akči, a baduhava, poljačina, svadbarina i bačvarina su zajedno iznosile 321 akču.¹¹¹ Selo je u davnim vremenima imalo župu koja se prvi put spominje 1335., a postojala je do 1536., odnosno do osmanskog osvajanja Požeštine.¹¹² O župi je zapisano samo da je postojala, no ne postoji više podataka o njoj.

¹¹⁰ Močanin, *Požega i Požeština*, 267.

¹¹¹ Močanin, *Požega i Požeština*, 429.

¹¹² Buturac, *Pleternica i okolica*, 13.

10. Selo Bzenica u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579.

Selo Bzenica je 1540. godine bilo dijelom nahije Podgor. Poglavari domaćinstava bili su: Lacko Didović, Đura *, Ištvan Malešević, Petar Filip* i Jaka Dobraši. Tih pet domaćinstava je platilo porez plug u iznosu jednog “pluga”. Filurija je iznosila 250 akči, a baduhava 20 akči.¹¹³

Godine 1545. nije zabilježeno kojoj nahiji je pripadalo selo Bzenica. Poglavari domaćinstava bili su: Mika *ić, Paval *ić, Dijanuš *, Štefan *vić, Đura *ić, Mika *, Petar *primićur*, Martin *čak i Lacko *ić. Prihod od desetine i pristojbi bez filurije je iznosio 815 akči. Porez na pšenicu je iznosio 470 akči, a porez na ječam i raž 120 akči. Porez na proso je iznosio 60 akči, a porez na zob 40 akči. Desetina od vina je iznosila 100 akči, a porez na sijeno 45 akči. Porez na svinje je iznosio 15 akči, što znači da je u selu uzgajano 30 svinja. Desetina od košnica je iznosila pet akči, a porez na bostan 10 akči. Baduhava i svadbarina su zajedno iznosile 40 akči, a porez na tapiju je iznosio 10 akči.¹¹⁴

Godine 1561. u selu je bilo sedam domaćinstava. Poglavari domaćinstava bili su: Paval Grgić, Đura Bačić, Ivan Štefan, Imra Đura, Petar *primićur*, Ištvan Martin i Lovrinac Lacko. Prihod od desetine i pristojbi bez filurije je iznosio 3123 akče. Porez na pšenicu je iznosio 1600 akči, a porez na ječam i raž 220 akči. Porez na zob je iznosio 165 akči, a porez na sijeno 40 akči. Desetina od vina je iznosila 600 akči, a porez na tapiju 10 akči. Porez na voće, kao i porez na lan je iznosio 14 akči. Poljačina je također iznosila 14 akči. Porez na bostan i konoplju je iznosio 18 akči, a desetina od košnica 30 akči. Božićna daća je kao i bačvarina iznosila 15 akči. Porez na češnjak, luk i kupus je iznosio 15 akči. Baduhava i svadbarina su pojedinačno iznosili po 30 akči, a ovčarina je iznosila 35 akči, što znači da je u selu bilo 70 ovaca i koza. Porez na svinje je iznosio 55 akči, što znači da je u selu uzgajano 110 svinja.¹¹⁵

Godine 1579. selo Bzenica je bilo dijelom nahije Požega. Poglavari domaćinstava su bili: Petar *primićur*, Paval Grličić, Ivan Ištvan, Imra *ić, Paval Lacko, Blaž *ović, Matijaš Mihajlo i Ivan Gudčević. U poreznom popisu spominje se zemlja Ibrahima Džafera, koji je vjerojatno bio vlasnik zemlje na kojoj su radili mještani Bzenice. Vratnica je iznosila 320 akči, a porez na drva i bostan 56 akči. Porez na pšenicu je iznosio 1400 akči, a porez na ostalo žito 700 akči. Porez na sijeno je iznosio 70 akči, a porez na tekstilno bilje i povrće 120 akči.¹¹⁶ Desetina od

¹¹³ Moaćanin, *Požega i Požeština*, 134.

¹¹⁴ Isto, 166.

¹¹⁵ Isto, 268.

¹¹⁶ Isto, 425.

košnica je iznosila 200 akči, a porez na mahunarke 50 akči. Desetina od voća s porezom na tapiju je iznosila 65 akči. Porez na svinje, badž i božićna daća su zajedno iznosili 223 akče. Korištena je jedna vodenica u vremenskom razdoblju od pola godine, a porez na nju je iznosio 16 akči.¹¹⁷

¹¹⁷ Močanin, *Požega i Požeština*, 425.

11. Selo Resnik u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579.

Selo Resnik 1540. godine bilo je dijelom nahije Svilna. Poglavari domaćinstava bili su Valent* Sraka**, ** br Ivaniš Crnković, Matko br, Matijaš Ištvič i Đura br. Od poreznih davanja, zabilježena je samo baduhava u iznosu od 15 akči.¹¹⁸

Godine 1545. selo još uvijek pripada nahiji Svilna. Poglavari domaćinstava su bili: Matak *ić, Valko Kelemenić, Petar Valković, Iva Senčević, Stipan *ić i *udova* Ana. Ukupan iznos filurije je iznosio 306 akči. Prihod od desetine i pristojbi bez filurije je iznosio 790 akči. Porez na svinje je iznosio 25 akči, što znači da je u selu uzgajano 50 svinja. Porez na pšenicu je iznosio 350 akči, a porez na ječam i raž 128 akči. Porez na proso je iznosio 60 akči, a porez na zob 40 akči. Porez na sijeno je iznosio 25 akči, a porez na tapiju 10 akči. Vinska desetina je iznosila 80 akči. Porez na bostan je iznosio 12 akči, a baduhava 30 akči. Proizvodili su i med, a porez na košnice je iznosio 15 akči.¹¹⁹

Godine 1561. selo također pripada nahiji Svilna. Poglavari domaćinstava bili su: Matak Sučić, Marko Valko*. Iva M*čić, Iva *račić, udova Kata, Lacko *ić, Mata Ivčić, Jakob, Iva *ić, Paval *prišlac*, Lukač *prišlac*, Đuraj *ić i Jakob *ić. Ukupan prihod od desetine i pristojbi bez filurije je iznosio 3293 akče. Porez na pšenicu je iznosio 600 akči, a porez na ječam i raž 99 akči. Porez na proso je iznosio 132 akče, na zob devet akči, a na leću deset akči. Vinska desetina je iznosila 300 akči. Porez na bostan, kao i porez na lan je iznosio 18 akči. Porez na voće kao i poljačina je iznosio 18 akči. Porez na sijeno je iznosio 45 akči, a porez na tapiju 10 akči. Porez na češnjak i luk je iznosio sedam akči, a porez na kupus devet akči. Dok je u prethodnom poreznom popisu zabilježen samo porez na svinje, godine 1561. zabilježena je i ovčarina, odnosno porez na ovce u iznosu od 30 akči. Porez na svinje je iznosio 122 akče, što znači da je u selu uzgojeno 244 svinje. Bačvarina je iznosila 10 akči, a božićna daća 12 akči. Desetina od košnica je iznosila 28 akči.¹²⁰

¹¹⁸ Močanin, *Požega i Požeština*, 126.

¹¹⁹ Isto, 172.

¹²⁰ Isto, 277.

Godine 1579. selo Resnik, još uvijek u sklopu nahije Svilna, imalo je osam domaćinstava. Tri domaćinstva su bila muslimanska pa nisu morala plaćati vratnicu. Poglavari domaćinstava su bili: Husein *ćehaja*,¹²¹ Ibrahim *odabaša*, Hasan *faris*,¹²² Iva Peračić, Tomaš Kelešić, Matej Sv*ić i Jakob *. Ukupan prihod od desetine i pristojbi je iznosio 1555 akči. Kao i prethodna sela, Resnik 1579. godine plaća porez na pšenicu, drva, bostan, košnice, sijeno, tekstilno bilje, povrće, mahunarke i voće. Korištene su dvije vodenice u vremenskom razdoblju od pola godine jer je za njih plaćen porez u iznosu od 32 akče. Mještani su također plaćali i zemljarinu, badž, božićnu daću, baduhavu, poljačinu, svadbarinu i bačvarinu. Plaćen je i porez na svinje i košnice što znači da su od životinja vjerojatno uzgajali samo svinje i pčele.¹²³

¹²¹ Ćehaja je zamjenik zapovjednika u raznim vojnim postrojbama; načelnik muslimanske mahale ili starješina muslimanskog sela. *Moačanin, Požega i Požeština*, 508.

¹²² Faris je tvrđavski konjanik; u Požeškom sandžaku farisi se pojavljaju nakon povlačenja većeg dijela bešlija. Bešlija je bio konjanik u tvrđavi s ofenzivnim zadacima. *Moačanin, Požega i Požeština*, 510.

¹²³ Moačanin, *Požega i Požeština*, 462.

12. Selo Vrčin Dol u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579.

Selo Vrčin Dol 1540. bilo je dijelom nahije Podgor. Poglavari domaćinstava su bili: Tomaš Valak, Imra *, Marko *ić, Ištvan br i Lovrinac Ružica**. Plaćali su jedan "plug". Globa za zločine je iznosila 20 akči, a za pšenicu i ječam su ukupno davali 160 akči.¹²⁴

Selo Vrčin Dol je 1545. bilo dijelom nahije Gnojnica. Poglavari domaćinstava bili su: Marko *ić, Tomaš *ić, Lacko Kosović i Lovrinac *ić. Tih četiri domaćinstava na ime filurije je godišnje davalo ukupno 240 akči, dakle 60 akči po domaćinstvu. Državni prihod bez filurije je iznosio 760 akči. Porez na pšenicu je iznosio 320 akči, a porez na ječam i raž 96 akči. Porez na proso je iznosio 48 akči, dok su za zob izdvajali 30 akči. Vinska desetina je iznosila 100 akči, a tapija 6 akči. Porez na svinje je iznosio 20 akči, dakle selo je uzgajalo 40 svinja. Porez na bostan je iznosio 4 akče, a porez na sijeno 15 akči. Globa za prekršaje i prijestupe je iznosila 15 akči.¹²⁵

Selo Vrčin Dol je 1561. bilo dijelom nahije Gnojnica. Poglavari domaćinstava bili su Đura Marko, Tomaš Dijačić, Lacko Konjević*, Lovrinac Ružić* i Petar Vlahović. Porezni prihod od tih pet domaćinstava bez filurije je iznosio 1535 akči. Porez na pšenicu je iznosio 600 akči, a porez na ječam i raž 88 akči. Porez na proso je iznosio 110 akči, a porez na zob 18 akči. Vinska desetina iznosila je 270 akči. Porez na svinje je iznosio 25 akči, što znači da je u selo uzgajano 50 svinja. Poljačina je iznosila 10 akči, a ovčarina 50 akči, što bi značilo da su seljani posjedovali 100 ovaca i koza. Porez na bostan je iznosio 10 akči, a porez na češnjak, luk i kupus 14 akči. Porez na sijeno je iznosio 25 akči, a porez na lan 10 akči. Desetina od košnica je iznosila 25 akči, a baduhava i svadbarina 55 akči. Porez na voće je iznosio 10 akči, a tapija 101 akču. Božićna daća je iznosila 15 akči.¹²⁶

Selo Vrčin Dol u popisu iz 1579. vjerojatno se još uvijek nalazilo u nahiji Gnojnica, ali to ne možemo zasigurno znati jer u popisu pored imena sela nije navedeno ime nahije već samo: "Selo Vrčin Dol sa zemljom Gnojnica". Poglavari domaćinstava 1579. bili su: Tomaš Valak, Lacko Kuković, Matija Zorić*, Petar Vala i Mika Nenadović. Filurija je iznosila 60 akči po domaćinstvu, što je ukupno iznosilo 300 akči. Ukupni prihod od ostalih poreznih obveza je iznosio 2100 akči. Vratnica je iznosila 40 akči, što je ukupno 200 akči.¹²⁷ Porez na pšenicu je

¹²⁴ Močanin, *Požega i Požeština*, 131.

¹²⁵ Isto, 169.

¹²⁶ Isto, 272.

¹²⁷ Isto, 435.

iznosio 840 akči, a na ostalo žito 400 akči. Porez na drva i bostan je iznosio 35 akči, a na sijeno 40 akči. Desetina od košnica je iznosila 125 akči. Porez na tekstilno bilje i povrće je iznosio 100 akči, a tržni badž je iznosio 15 akči. Desetina od vina je iznosila 100 akči. Ne možemo znati koliko svinja je bilo u selu te godine jer je porez na svinje zbrajan zajedno s badžom i božićnom daćom, a ukupan iznos je bio 90 akči. Baduhava, poljačina, svadbarina i bačvarina su također zbrajane zajedno, a ukupan iznos je bio 75 akči. Porez na mahunarke je iznosio 25 akči, a porez na voće i tapiju 35 akči. Ovčarina i torovina su zajedno iznosile 35 akči pa ne možemo znati koliko ovaca je 1579. bilo u selu.¹²⁸

¹²⁸ Močanin, *Požega i Požeština*, 435.

13. Selo Donja Svilna u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579.

Selo Donja Svilna je 1540. bilo dijelom nahije Svilna. Donja Svilna je izgleda bila središte nahije Svilna jer je u Donjoj Svilnoj živio nahijski knez Đura Jela**. Poglavari domaćinstava su bili: Đura Jela** knez sp. nahije, Vojko Stojko, ** br, Ištvan* Vinko*, Miko *, Matijaš Mata, Matijaš **, Mata Radosav, Martin br, Vuk v, Miloš Stevačić, Ivaniš br, Martin v Miloš, Andrijaš *vančić, Ivaš br, Mihal Vlajnić, Marko br, Grubač* v, Miko *ić, Ivan br, Petra* br, Đura *ac i Petro* br, Iva (*) br. Ukupan prihod od poreza 19 domaćinstava, ne uključujući kneza, iznosio je 1134 akče. Filurija je iznosila 900 akči, odnosno 50 akči po domaćinstvu. Selo je plaćalo porez plug u iznosu dva pluga. Vinska desetina je iznosila 90 akči, a desetina od košnica je iznosila 90 akči. Desetina od janjadi je iznosila 20 akči, a baduhava 60 akči. Svadbarina je iznosila 24 akče.¹²⁹

Selo Donja Svilna je 1545. bilo dijelom nahije Svilna. Poglavari domaćinstava su bili: Blaž* Lukić*, Matija *čević, Andrijaš *primićur*, Đura Šokac**, * *kovač*, Mika *ić, Štefan Vuković, Lukač *ić, Matak* Stević, Vinko, Stević, Iva Ružmanović**, Mika *ić, * Živko, Đura Štivić, Martin *ić, Marko Vladić, Mihal Vladić, Vukša ** Gl*, *udova* *, *udova* Kata i *udova* Ana. Prvih 18 domaćinstava je plaćalo po 60 akči filurije, a udovice su plaćale po 6 akči. Ukupan prihod od desetine i pristojbi bez filurije je iznosio 4005 akči. Porez na pšenicu je iznosio 900 akči, a porez na ječam i raž 320 akči. Porez na proso je iznosio 150 akči, a porez na zob 75 akči. Vinska desetina je iznosila 900 akči. Porez na sijeno je iznosio 85 akči, a porez na bostan i konoplju 45 akči. Desetina od košnica je iznosila 33 akče. Porez na svinje je iznosio 135 akči, što znači da je u selu vjerojatno bilo 270 svinja. Korištene su dvije vodenice u vremenskom razdoblju od pola godine, što je ukupno iznosilo 32 akče. Tapija je iznosila 30 akči, a baduhava i svadbarina su ukupno iznosile 100 akči. Porez na trgovinu je iznosio 1200 akči.¹³⁰

Selo Donja Svilna je 1561. još uvijek bilo dijelom nahije Svilna. Poglavari domaćinstava su bili: Blaž Lučić, Paval Matija, Andrijaš *primićur*, Đura *, Mihal Petra, * Agićić, Iva prišlac, Lukač *ić, * Matak, Blaž Vinko, Iva Rubatović**, Martin *, Pera* Ivko, Martin Aničić, Marko Vlahović*, Iva prišlac, Vuk prišlac, Matija *ković i knez Đura Jelovčić. Prihod od desetine i pristojbi bez filurije je iznosio 5124 akče.¹³¹ Porez na pšenicu je iznosio 1260 akči, a porez na

¹²⁹ Močanin, *Požega i Požeština*, 125.

¹³⁰ Isto, 170.

¹³¹ Isto, 275.

ječam i raž 583 akče. Porez na proso je iznosio 308 akči, a porez na zob 9 akči. Vinska desetina je iznosila 990 akči. Porez na sijeno je iznosio 95 akči, a porez na lan 38 akči. Porez na svinje je iznosio 70 akči, što znači da je u selu uzgajano 140 svinja. Ovaca je bilo puno više, njih 350, što je vidljivo iz ovčarine koja je iznosila 175 akči. Porez na bostan i konoplju je iznosio 40 akči, a porez na voće 38 akči. Desetina od košnica je iznosila 30 akči. Baduhava i svadbarina su zajedno zbrajane, a iznosile su 100 akči. Porez na češnjak, luk i kupus je iznosio 30 akči, a bačvarina je iznosila 60 akči.¹³²

Selo Donja Svilna je 1579. bilo dijelom nahije Svilna. Poglavari domaćinstava su bili: Ibrahim *odabaša*, Memi bešli 22, Hudaverdi Ramadan, Mihal 22, Ali Memi 12, Bogdan Horvat, Lukač Bušić*, Mihal kovač, Đura Šokac*, Petar Matić, Marko Vladić, Mihal Ivić i Toma Stoja*. Prihod od desetine i pristojbi bez filurije je iznosio 5500 akči. Vratnica je iznosila 320 akči jer su muslimanska domaćinstva bila oslobođena plaćanja vratnice. Zemljarina je iznosila 56 akči, a porez na pšenicu 2380 akči. Porez na ostalo žito je iznosio 1500 akči, a porez na drva i bostan 56 akči. Desetina od košnica je iznosila 451 akču, a porez na sijeno 150 akči. Porez na svinje je zbrajan zajedno s badžom i božićnom daćom pa ne možemo znati koliko svinja je uzgajano u selu. Također, ovčarina je zbrajana zajedno s torovinom pa ne možemo znati ni koliko ovaca je bilo uzgajano. Porez na tekstilno bilje i povrće je iznosio 325 akči, a porez na mahunarke 162 akče. Porez na voće i tapija su iznosili 200 akči, a globe, poljačina, svadbarina i bačvarina su ukupno iznosili 245 akči. Korištene su dvije vodenice na pola godine pa je porez na njih iznosio 32 akče.¹³³

¹³² Močanin, *Požega i Požeština*, 275.

¹³³ Isto, 467.

14. Selo Gradac u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579.

Selo Gradac (u poreznom popisu: Gradčac) bilo je 1540. dijelom nahije Podgor. Poglavari domaćinstava bili su Miko Valentić B, Niko br, Iva v. *, Tomaš br, Martin Mačković*, Tomaš br, Petar svinjar*, Iva Pavešić*, Miko Radičić i Miko Ružić*. Ukupan prihod je iznosio 830 akči. Filuriju je platilo devet domaćinstava, a iznosila je 450 akči. Jedno domaćinstvo nije platilo filuriju, no nije poznato iz kojeg razloga. Tih deset domaćinstava je zajedno plaćalo porez plug u iznosu jednog *pluga*. Porez na dvije vodenice je iznosio 100 akči, a baduhava je iznosila 45 akči. Vinska desetina je iznosila 90 akči, a svadbarina 15 akči.¹³⁴

Selo Gradac je 1545. bilo dijelom nahije Požega. Poglavari domaćinstava su bili: Dimitar *vić, Iva *ić, Tomaš *ić, Mika Radovčić, Mika Valić, Mika *aš, Tomaš *ić, Blaž primićur, * *, Mika Petrović, Mika Aničić, Đura Pavić, Jakob *ić, Štefan Radovčić, Iva Tomaš i knez Martin Mačković. Filuriju je plaćalo prvih 15 domaćinstava, a ona je iznosila 900 akči. Ukupan prihod od desetine i pristojbi bez filurije je iznosio 2565 akči. Porez na pšenicu je iznosio 1100 akči, a porez na ječam i raž 520 akči. Porez na proso je iznosio 280 akči, a porez na zob 100 akči. Vinska desetina je iznosila 300 akči. Porez na sijeno je iznosio 75 akči, a porez na bostan 20 akči. Korištene su dvije vodenice na pola godine, a porez na njih je iznosio 32 akče. Tapija je iznosila 10 akči, a baduhava 50 akči. Desetina od košnica iznosi 30 akči. Porez na svinje je iznosio 44 akče, što znači da je u selu bilo uzgajano 88 svinja.¹³⁵

Za 1561. godinu nije navedeno kojoj nahiji je pripadalo selo Gradac. Poglavari domaćinstva su bili: Marko Živković, Iva Dukić, Tomaš Dukić, Mika Radovčić, Mika Val*ić, Mihal Petar, Blaž Valentić primićur, Petra Iv*ić, Mika *ić, Đura Pavić, Jakob* *ić, Stipan Radovčić, Iva *ić, Đura Perušić, Ivan prišlac, Ištvan prišlac, Đura Egudić i udova Dora. Porezni prihod od tih 18 domaćinstava bez filurije je iznosio 4500 akči. Porez na pšenicu je iznosio 1800 akči, a porez na ječam i raž 187 akči. Porez na proso je iznosio 583 akče, a porez na zob 243 akče. Vinska desetina je iznosila 600 akči, a porez na sijeno 90 akči. Porez na bostan, lan, voće i poljačina su zasebno iznosili po 36 akči. Božićna daća je iznosila 50 akči, jednako kao i bačvarina. Porez na češnjak, luk i kupus je iznosio 15 akči, a tapija je iznosila 20 akči. Porez na svinje je iznosio 36 akči, što znači da je u selu te godine uzgajano 72 svinje.¹³⁶ Ovaca je bilo

¹³⁴ Moaćanin, *Požega i Požeština*, 133.

¹³⁵ Isto, 162.

¹³⁶ Isto, 262.

puno više, njih 260, što je vidljivo iz ovčarine koja je iznosila 130 akči. Baduhava je ponovno zbrajana zajedno sa svadbarinom, a iznosile su 180 akči.¹³⁷

Nije navedeno kojoj nahiji je pripadalo selo Gradac 1579. godine. Poglavari domaćinstava te godine bili su: knez Martin Mačković, Đura Pava**, Mika Puškaš**, Mika Galinčić, Iva Dijanušić, Đura Peroš, Martin Živko, Mika Radul, Iva Lukač, Mika Vala, Blaž Vala, Fera* *ar, Toma Dijanušić, Steva Radul, Ivan *prišlac*, Đura Egud i Mihal Blaž. Ukupan prihod od desetine i pristojbi je iznosio 4500 akči. Prihod od vratnice je iznosio 640 akči. Porez na pšenicu je iznosio 1540 akči, a porez na ostalo žito je iznosio 900 akči. Porez na drva i bostan je iznosio 112 akči, a porez na sijeno 100 akči. Desetina od košnica je iznosila 250 akči, a desetina od voća s porezom na tapiju je iznosila 120 akči. Porez na tekstilno bilje i povrće je iznosio 120 akči, a porez na mahunarke 50 akči. Desetina od vina je iznosila 250 akči. Korištene su dvije vodenice kroz cijelu godinu pa je porez na njih iznosio 62 akče. Porez na svinje, badž i božićna daća su ponovno zbrajani zajedno i ukupno su iznosili 131 akču. Baduhava, poljačina, svadbarina i bačvarina su također zbrajane zajedno, a iznosile su 100 akči. Ovčarina i torovina su iznosile 120 akči.¹³⁸

¹³⁷ Močanin, *Požega i Požeština*, 262.

¹³⁸ Močanin, *Požega i Požeština*, 450.

15. Selo Bresnica u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579.

U poreznom popisu iz 1540. godine nije zapisano puno podataka za selo Bresnica. Poznat je samo podatak da je godišnji paušal iznosio 53 akče. U idućem poreznom popisu, onom iz 1545. godine, selo Bresnica se ne spominje. Selo se ne spominje niti u poreznom popisu iz 1561. godine. Razlog tomu je možda nemogućnost iščitavanja izvornih osmanskih poreznih popisa i njihovog pisma.¹³⁹

Više podataka o selu možemo saznati iz poreznog popisa iz 1579. godine. Poglavari domaćinstava 1579. godine bili su: Jovan *čić, Radota Ilić, Vuk Radič, Radosav Jovan, Đura Petri i Rajica* *došlac*. Ukupan prihod od desetine i pristojbi je iznosio 900 akči, ali ne znam je li u taj iznos pribrojana i filurija. Također ne znamo ni koje životinje su uzgajali niti što su proizvodili. Nije zapisan niti jedan drugi podatak o selu.¹⁴⁰

¹³⁹ Močanin, *Požega i Požeština*, 148.

¹⁴⁰ Isto, 414.

16. Selo Kuzmica u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579.

Porezni popis iz 1540. godine ne donosi mnogo podataka za selo Kuzmica (u popisu: Orljavica). Zapisano je samo da je selo platilo godišnji paušal u iznosu od 53 akče.¹⁴¹

Selo Kuzmica je 1545. pripadalo nahiji Požega. Poglavari domaćinstava bili su: Iva Ružić, Paval *ić, Mikula *prišlac*, Antol *, Paval Radič, Đurko Matković, Matija *ić, Iva *ić i Štefan *primićur*. Filurija je ukupno iznosila 540 akči. Ukupan prihod od desetine i pristojbi bez filurije je iznosio 1096 akči. Porez na pšenicu je iznosio 450 akči, a porez na ječam i raž 160 akči. Porez na proso je iznosio 126 akči, a porez na zob 50 akči. Vinska desetina je iznosila 80 akči, a porez na bostan 20 akči. Porez na sijeno je iznosio 45 akči, a porez na tapiju 15 akči. Porez na svinje je iznosio 65 akči što znači da je u selu uzgajano 130 svinja. Desetina od košnica je iznosila 14 akči, a baduhava 55 akči. Korištena je jedna vodenica na pola godine, što je iznosilo 16 akči poreza.¹⁴²

Nije zabilježeno kojoj nahiji selo Kuzmica pripada 1561. godine. Poglavari domaćinstava te godine bili su: Petar Iva, Paval Vranac*, Vuk Nikola, Bogdan Antol, Ivaniš Đurko, Jakob Mihal, Pavle Radič, Mate *ić, Stipan i Husein. Ukupan prihod od desetine i pristojbi bez filurije je iznosio 2012 akči. Porez na pšenicu je iznosio 900 akči, a porez na ječam i raž 220 akči. Porez na proso je iznosio 209 akči, a porez na zob 90 akči. Desetina od vina je iznosila 300 akči, a porez na sijeno 50 akči. Porez na lan i poljačina su pojedinačno iznosili 20 akči, a bačvarina i porez na tapiju su iznosili po 15 akči. Porez na bostan je iznosio 8 akči, a baduhava i svadbarina su zajedno iznosile 55 akči. Porez na svinje je iznosio 34 akče, što znači da je u selu uzgajano 68 svinja. Desetina od košnica je iznosila 16 akči, a porez na češnjak, luk i kupus je iznosio 13 akči. Božićna daća i porez na voće su pojedinačno iznosili 10 akči, jednako kao što je iznosila i ovčarina, što je značilo da je u selu uzgajano 20 ovaca. Porez na jednu vodenicu je iznosio 15 akči.¹⁴³

U poreznom popisu iz 1579. također nije zapisano kojoj nahiji je pripadalo selo Kuzmica. Poglavari domaćinstava su bili: Paval Vranić, Mihal *prišlac*, Jakob Mihal, Petar Ružić, Ivaš Matković, Paval Mikić, Vuk *prišlac*, Martin Giletić* i Pervane *Abdullah*. Ukupan prihod od desetine i pristojbi je iznosio 1590 akči. Zemljarina je iznosila 12 akči, a vratnica 320 akči.¹⁴⁴

¹⁴¹ Moačanin, *Požega i Požeština*, 148.

¹⁴² Isto, 163.

¹⁴³ Isto, 264.

¹⁴⁴ Isto,

Porez na pšenicu je iznosio 320 akči, a porez na ostalo žito 200 akči. Porez na drva i bostan je iznosio 70 akči, a porez na sijeno 20 akči. Desetina od košnica je iznosila 50 akči, a porez na tekstilno bilje i povrće 50 akči. Porez na mahunarke je iznosio 21 akču, a porez na svinje, badž i božićna daća iznosili su 127 akči. Desetina od voća s porezom na tapiju je iznosila 15 akči, a desetina od vina 75 akči. Ovčarina s torovinom je iznosila 40 akči, a baduhava, svadbarina, poljačina i bačvarina su zajedno iznosile 55 akči.¹⁴⁵

¹⁴⁵ Močanin, *Požega i Požeština*,

17. Selo Zagrađe u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579.

Selo Zagrađe je 1540. bilo dijelom nahije Podgor. Poglavari domaćinstava bili su Ivan Kelemen i Mata Đurašić. Dva domaćinstva su platila 100 akči filurije i 10 akči baduhave. Koristili su jednu vodenicu na koju su platili 50 akči poreza što je bilo prilično puno u usporedbi na porez koji je plaćan u narednim godinama.

Selo Zagrađe (u popisu: Zagrađe) je 1545. bilo dijelom nahije Gnojnica. Poglavari domaćinstava bili su: Petar Valčić, Tomaš Štivić, Blaž Jakobović, Matak Marić, Matko* Jakobović, Tomaš *, Petar Marić, Tomaš *ić, Gal Đurkanović, Iva Đurkanović, Martin *ić, Đurko Vuković i Blaž *vić. Ukupan prihod od desetine i pristojbi bez filurije je iznosio 2200 akči. Porez na pšenicu je iznosio 1000 akči, a porez na ječam i raž 400 akči. Porez na proso je iznosio 180 akči, a porez na zob 100 akči. Desetina od vina je iznosila 200 akči, a porez na tapiju 25 akči. Porez na bostan je iznosio 24 akče, a baduhava 65 akči. Desetina od košnica je iznosila 65 akči, a porez na svinje 141 akču, što je značilo da je u selu uzgajano oko 282 svinje.

Selo Zagrađe je 1561. još uvijek bilo dijelom nahije Gnojnica. Poglavari domaćinstava bili su: Petar Valčić, Tomaš Ivić, Blaž Magdinović*, Đura Andrijaš, Matko Ma*ić, Tomaš*, Ištvan *, Iva Đurđanović, Martin *an, Đurko Vuković, Ivan Blaž, Đura Matijević, Martin *vić i Antol Va*ić. Ukupan prihod od desetine i pristojbi bez filurije je iznosio 5000 akči. Porez na pšenicu je iznosio 2780 akči, a porez na ječam i raž 231 akču. Porez na proso je iznosio 550 akči, a porez na zob 279 akči. Desetina od vina je iznosila 486 akči, a porez na sijeno 280 akči. Porez na lan, kao i porez na bostan je iznosio 32 akče. Desetina od voća, kao i poljačina također su iznosile 32 akče. Bačvarina je kao i božićna daća iznosila 30 akči. Trideset akči je iznosila i ovčarina, što znači da je u selu uzgajano 60 ovaca. Baduhava i svadbarina su zajedno iznosile 55 akči. Porez na svinje je iznosio 121 akču, što znači da je u selu uzgajano 142 svinje. Desetina od košnica je iznosila 74 akče, a porez na češnjak, luk i kupus je iznosio 61 akču. Korištene su dvije vodenice na pola godine, što je iznosilo 30 akči poreza.

Poglavari domaćinstava 1579. bili su: Balaž Jakob, Niko Jakob, Vuk Martić, Petra Valačić, Toma Rogić*, Iva Đuranović, Ivan, * *, Matija Vukić, Ištvan Galović, Đura Matijević, Đura Matak i Martin Iva. Vratnica je iznosila 480 akči. Porez na pšenicu je iznosio 3360 akči, a porez na ostalo žito 2000 akči. Porez na drva i bostan je iznosio 84 akče, a porez na sijen 125 akči. Desetina od košnica je iznosila 260 akči, a porez na tekstilno bilje i povrće je iznosio 250 akči. Porez na mahunarke je iznosio 50 akči, a desetina od voća s porezom na tapiju 131 akču.

Vinska desetina je iznosila 750 akči, a ovčarina s torovinom 350 akči.¹⁴⁶ Porez na svinje, badž i božićna daća iznosili su 345 akči, a baduhava, poljačina, svadbarina i bačvarina iznosili su 255 akči. Korištena je jedna vodenica na pola godine, što je iznosilo 16 akči poreza.¹⁴⁷

¹⁴⁶ Močanin, *Požega i Požeština*, 132-428.

¹⁴⁷ Močanin, *Požega i Požeština*, 428.

18. Selo Zarilac u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579.

Selo Zarilac se ne spominje u poreznim popisima iz 1540. i 1545. ili je njegov naziv nečitljiv pa ne možemo sa sigurnošću znati da se radi o selu Zarilac.

Selo Zarilac (u popisu: Veliki (**) Zarilac) se spominje tek u poreznom popisu iz 1561., ali nije zapisano kojoj nahiji je selo pripadalo. Poglavari domaćinstava su bili: Inehan Hizir, Ali Inehan, Bahtijar* Inehan, Pir Ali* Jusuf, Mehmed Ali, Timurhan Nasuh, Pervane Mustafa, Inehan Husein, * Mahmud, Hasan *Abdi*, Ivak *prišlac*, udovica Mara, udovica Jelka, Emrešah Timur, Oruč *prišlac* i Malkoč *Abdi*. Po imenima poglavara zaključujem kako je selo Zarilac bilo muslimansko selo. U selo su živjela dva kršćanska i 13 muslimanskih domaćinstava. Ukupan prihod je iznosio 1490 akči. Porez na pšenicu je iznosio 480 akči, a porez na ječam i raž 330 akči. Porez na proso je iznosio 132 akče, a porez na zob 72 akče. Porez na sijeno je iznosio 55 akči, a porez na češnjak, luk i kupus 26 akči. Desetina od košnica je iznosila 30 akči. Porez na bostan je iznosio 22 akče, ako i porez na lan. Desetina od voća je također iznosila 22 akče, kao i poljačina. Korištene su dvije vodenice na pola godine, što je iznosilo 30 akči poreza. Zemljarina je iznosila 124 akče, a baduhava 33 akče. Ovčarina je iznosila 20 akči, što znači da je u selu uzgajano 40 ovaca. Porez na svinje nije zapisan, što je bilo uobičajeno za ostala sela u poreznom popisu iz 1561., jer je selo bilo muslimansko, a pripadnici islamske vjeroispovijesti ne konzumiraju svinjsko meso.¹⁴⁸

U popisu iz 1579. selo Zarilac se spominje u dvije varijante: Veliki Zarilac i Mali Zarilac. Poglavari domaćinstava Velikog Zarilca bili su: Ali Inehan 22, Husein *tesar* 22, Timur Nasuh 22, Ali* 22, Ali Abdulah 12, *sejjid*¹⁴⁹ Ismail 22, Ali *bubnjar* 22, Behram Veli 12, Iskender Abdullah 12, Mustafa Hasan 12, Ali Veli 12, Ferhad Ciganin 12 i Bali Ferhad 12. Ukupan prihod je iznosio 5280 akči. Zemljarina je iznosila 238 akči, a porez na pšenicu 2660 akči. Porez na ostalo žito je iznosio 900 akči, a porez na drva i bostan 98 akči. Desetina od košnica je iznosila 450 akči, a porez na sijeno 255 akči. Porez na tekstilno bilje i povrće je iznosio 220 akči, a porez na mahunarke 150 akči. Desetina od voća s porezom na tapiju je iznosila 170 akči, a baduhava, poljačina i svadbarina su zajedno iznosile 160 akči. Porez na dvije vodenice je iznosio 32 akče.¹⁵⁰ Selo Mali Zarilac je ostvarilo ukupan prihod od desetine i pristojbi u

¹⁴⁸ Moaćanin, *Požega i Požeština*, 333.

¹⁴⁹ Sejjid je osoba koju se smatra potomkom Poslanika Muhammeda, jedino. Moaćanin, *Požega i Požeština*, 522.

¹⁵⁰ Moaćanin, *Požega i Požeština*, 444.

iznosu od 1495 akči. Koristilo je jednu vodenicu na pola godine, a čiftluk¹⁵¹ je bio u vlasništvu *sejjida* Ismaila.¹⁵²

¹⁵¹ Čiftluk je naziv za selište. Močanin, *Požega i Požeština*, 507.

¹⁵² Močanin, *Požega i Požeština*, 444.

19. Selo Viškovci u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579.

U poreznom popisu iz 1540. ne spominje se kojoj nahiji pripada selo Viškovci (u popisu: Viškovac). Poglavari domaćinstava su bili: Martin Ilić, Miloš* Jakšić, Jaka Marić, Ištvan br, Mihal Đurić, Ištvan br, Ištvan Vuk, Antol br i Ištvan Kostović. Ukupan prihod je iznosio 535 akče. Svih devet domaćinstava zajedno je plaćalo jedan plug. Vinska desetina je iznosila 45 akči, a baduhava 30 akči.¹⁵³

Poglavari domaćinstava 1545. bili su: Martin Ilić*, Paval Šarić*, Štefan *kovač*, Mihal *, Mikloš Bakić*, Antol Vuka*vić i *udova**. Porez na pšenicu je iznosio 370 akči, a porez na ječam i raž 160 akči. Porez na proso je iznosio 60 akči, a porez na zob 25 akči. Vinska desetina je iznosila 200 akči, a porez na sijeno 30 akči. Porez na svinje je iznosio 15 akči, što znači da je u selo uzgajano 30 svinja. Porez na bostan i konoplju je iznosio 10 akči, a porez na tapiju 10 akči. Desetina od košnica je iznosila 15 akči, a baduhava 20 akči.¹⁵⁴

Selo Viškovci je 1561. imalo 12 domaćinstava, a poglavari su bili: Martin *ić, Paval Mesarić*, Martin Štefan, Vuk Mihal, Tomaš Miloš, Mika Antol, Vala *ić, Đura Lukač, Filip Ivaš, Andrija Petrović*, Mata Andrijaš i Paval *prišlac*. Porez na pšenicu je iznosio 1280 akči, a porez na ječam i raž 231 akču. Porez na proso je iznosio 220 akči, a porez na zob 45 akči. Desetina od vina je iznosila 321 akču, a porez na sijeno 60 akči. Porez na lan je iznosio 22 akče, kao i poljačina. Porez na bostan je također iznosio 22 akče, kao i desetina od voća. Bačvarina je iznosila 25 akči. Porez na tapiju je iznosio 60 akči, a božićna daća je iznosila 14 akči. Deset akči je iznosila ovčarina, što znači da je u selu uzgajano 29 ovaca. Baduhava i svadbarina su zajedno iznosile 20 akči. Porez na svinje je iznosio 12 akči, što znači da je u selu uzgajano 24 svinje. Desetina od košnica je iznosila 15 akči, a porez na češnjak, luk i kupus je iznosio 20 akču. Korištene su 2 vodenice na pola godine, što je iznosilo 30 akči poreza.¹⁵⁵

Selo Viškovci je 1579. imalo osam domaćinstava, a poglavari su bili: Ibrahim Džafer**, Ištvan Mesarić, Ištvan Lukač, Vuk Mihal, Mileta Antol, Pera Magšić*, Marko Katić i Martin Valentić*. Vratnica je iznosila 280 akči. Porez na pšenicu je iznosio 1260 akči, a porez na ostalo žito 600 akči. Porez na drva i bostan je iznosio 56 akči, a porez na sijeno 70 akči. Desetina od košnica je iznosila 250 akči, a porez na tekstilno bilje i povrće je iznosio 50 akči.¹⁵⁶

¹⁵³ Močanin, *Požega i Požeština*, 119.

¹⁵⁴ Isto, 163.

¹⁵⁵ Isto, 264.

¹⁵⁶ Isto, 451.

Porez na mahunarke je iznosio 52 akče, a desetina od voća s porezom na tapiju 91 akču. Vinska desetina je iznosila 100 akči. Porez na svinje, badž i božićna daća iznosili su 345 akči, a baduhava, poljačina, svadbarina i bačvarina iznosili su 255 akči.¹⁵⁷

¹⁵⁷ Močanin, *Požega i Požeština*, 451.

20. Selo Bučje u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579.

Selo Bučje se u popisu iz 1540. spominje kao selo Podbučje koje je imalo tri domaćinstava. Poglavari domaćinstava su bili: Hasan b Ali, Berak b Hamza i Bheram b Jahja. Plaćen je godišnji paušal u iznosu od 53 akče. Selo Bučje se ne spominje u poreznom popisu iz 1545.¹⁵⁸

Selo 1561. bilo je dijelom nahije Svilna. Poglavari domaćinstava bili su: Đura Ištvan, Martin Domašić*, Mato* Tomaš, G*Habuš, Tomaš Marko, Vuk Matanković*, Marko *ić, Đuriša Miška*, Mihal Đuraš*, Živko Durmanić*, Martin *ić, Ivak *ić i Marko Ma*ić. Porez na pšenicu je iznosio 1000 akči, a porez na ječam i raž 187 akči. Porez na proso je iznosio 209 akči, a porez na zob 9 akči. Desetina od vina je iznosila 270 akči, a porez na sijeno 65 akči. Porez na lan, poljačina, porez na bostan i desetina od voća su pojedinačno iznosili po 26 akči, a bačvarina je iznosila 60 akči. Porez na tapiju je iznosio 16 akči, a božićna daća je iznosila 20 akči. Dvanaest akči je iznosila ovčarina, što znači da je u selu uzgajano 24 ovce. Baduhava je iznosila 160 akči. Porez na svinje je iznosio 54 akče, što znači da je u selu uzgajano 108 svinja. Desetina od košnica je iznosila 33 akče, a porez na češnjak i luk je iznosio 20 akči. Porez na kupus je iznosio 15 akči. Korištena je jedna vodenica na pola godine, što je iznosilo 15 akči poreza. U poreznom popisu iz 1579. nema podataka o selu Bučje.¹⁵⁹

¹⁵⁸ Močanin, *Požega i Požeština*, 145.

¹⁵⁹ Močanin, *Požega i Požeština*, 276.

21. Selo Bilač u poreznim popisima Požeškog sandžaka iz 1540., 1545., 1561. i 1579.

Selo Bilač (u popisu *ovci) 1540. bilo je dijelom nahije Svilna. Poglavari domaćinstava su bili: Mihal *vić, Vrban br, Jaka v. **, Marko br, Martin Muladić i Miha br. Ukupan prihod je iznosio 150 akči.¹⁶⁰

U poreznom popisu iz 1545. ne postoje podatci o selu Bilač ili je ime sela nečitko zapisano pa ne možemo znati da se radi o selu Bilač.

Selo Bilač (u popisu: Bilovci*) 1561. bilo je dijelom nahije Svilna. Poglavari domaćinstava bili su: Jakša* *vić, Marko Marušević, Iva Antol, Ivan Marušević, knez Đura Jelovčić, Bartol Dragašić, Petar *ić, Ištvan Jelovčić** i * udova. Prihod od desetine i pristojbi je iznosio 1700 akči. Porez na pšenicu je iznosio 740 akči, a porez na ječam i raž 143 akči. Porez na proso je iznosio 154 akče, a porez na zob 27 akči. Desetina od vina je iznosila 180 akči. Porez na lan je iznosio 14 akči, kao i poljačina. Porez na bostan je također iznosio 14 akči, kao i desetina od voća. Bačvarina je iznosila 30 akči, kao i porez na lan. Ovčarina je također iznosila 14 akči, kao i porez na sijeno. Trideset akči je iznosio i porez na tapiju. Božićna daća je iznosila 10 akči. Dvanaest akči je iznosila ovčarina, što znači da je u selu uzgajano 24 ovce. Baduhava je iznosila 140 akči. Porez na svinje je iznosio 69 akči, što znači da je u selu uzgajano 138 svinja. Desetina od košnica je iznosila 23 akče, a porez na češnjak i luk je iznosio 11 akči. Porez na kupus je iznosio deset akči.¹⁶¹

Selo Bilač (u popisu: Veliki Bilač) 1579. još uvijek je bilo dijelom nahije Svilna. Poglavari domaćinstava su bili: knez Đura Gašpar, Iva Antol, Ištvan Bilušić*, Bogdan *, Bartol Dragaš, Ivan Perušić, Blaž *prišlac* i Jakob *čić. Vratnica je iznosila 280 akči. Porez na pšenicu je iznosio 700 akči kao i porez na ostalo žito. Porez na drva i bostan je iznosio 49 akči, a porez na sijeno 35 akči. Desetina od košnica je iznosila 100 akči, a porez na tekstilno bilje i povrće je iznosio 51 akču. Porez na mahunarke je iznosio 45 akče, a desetina od voća s porezom na tapiju 64 akče. Vinska desetina je iznosila 125 akči. Porez na svinje, badž i božićna daća iznosili su 119 akči, a baduhava, poljačina, svadbarina i bačvarina iznosili su 100 akči. Ovčarina s torovinom je iznosila 20 akči, a porez na vodenicu je iznosio 16 akči.¹⁶²

¹⁶⁰ Moačanin, *Požega i Požeština*, 126.

¹⁶¹ Isto, 274.

¹⁶² Moačanin, *Požega i Požeština*, 460.

22. Oslobođanje Pleternice i okolice od osmanske vlasti

Godine 1664. Osmansko Carstvo i Habsburška Monarhija sklapaju mir u Vašvaru koji je uslijedio nakon bitke kod Sv. Gottharda. Tada je vojska Habsburške Monarhije porazila vojsku velikog vezira Fazil Ahmed-paše Ćuprilića, ali umjesto da iskoristi pobjedu, Bečki dvor je sklopio nepovoljni mir. Nakon sklapanja Vašvarskog mira stanje u Hrvatskoj na granici s Osmanskim Carstvom se nije promijenilo jer provale i pljačke nisu prestajale. Kako je vrijeme odmicalo, tako je došlo do potrebe za produženjem mira sklopljenog u Vašvaru. Već polovicom 1682. fra Luka Ibrišimović je pismom obavijestio zagrebačkog biskupa Martina Borkovića o osmanskim pripremama za rat i zauzimanju Požeštine. Također navodi kako je u Istanbul stigao carski poslanik grof Albert Caprara radi pregovora o produženju mira, ali nije bilo izgleda o njegovom uspjehu.¹⁶³ U jesen iste godine Ibrišimović ponovno šalje pismo biskupu Borkoviću izvještavajući ga da je Slavonija puna janjičara. Početkom lipnja 1683. u Osijek je stigao veliki vezir Kara Mustafa-paša s glavninom osmanske vojske. Vojska velikog vezira napreduje vrlo sporo, pa Kara Mustafa u Beč stiže tek 14. srpnja. Nakon gotovo dvomjesečne opsade, Beč je uspješno obranjen 12. rujna jer je u pomoć stigla poljska vojska na čelu s kraljem Janom Sobieskim. Već iduće godine hrvatska je vojska pod zapovjedništvom bana Tome Erdödyja i maršala grofa Jakova Leslia započela vraćati zauzete dijelove Slavonije.¹⁶⁴ U Slavoniji je započeo narodni ustanak predvođen narodnim vođama: Franjom Ilićem, Markom iz Oriovca, Ivanom Matijevićem i Ivan Sekulom. Uz njih su hrabro stajali franjevci od kojih se posebno istakao fra Luka Ibrišimović.¹⁶⁵ Spomenuti narodni vođe, okupljajući narod, pomažu redovnoj habsburškoj vojsci u bitkama za oslobođenje. Nakon oslobođenja Valpova, hrvatska vojska je krenula u oslobođanje Požege pod vodstvom generala Dünewalda i generala Draškovića. Vojska je prvo osvojila Orahovicu, a zatim krenula preko brda u Požeštinu. Dünewaldu je ususret dolazio požeški sandžak-beg s 1000 vojnika, koji se ubrzo povukao u Požegu nakon što je spazio brojnost Dünewaldove vojske.¹⁶⁶ Osmanlije su u strahu pobjegli u brda i prekosavske krajeve.¹⁶⁷

Među ustanicima pod narodnim vođama bilo je i hajduka, odnosno razbojnika koji su iskorištavali lošu situaciju na osvojenim područjima pa su krali, uništavali i ubijali. Hajduci

¹⁶³ Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, 243.

¹⁶⁴ Julije Kempf, *Zemljopisne bilješke iz okoline i prilozi za povijest i slob. i kr. Grada Požege i Požeške županije* (Požega: Štamparija hrvatske tiskare i knjižare, 1910), 147.

¹⁶⁵ Bösendorfer, *Crtice iz slavonske povijesti*, 35.

¹⁶⁶ Mažuran, *Požega i požeška kotlina za turske vladavine*, 193.

¹⁶⁷ Bösendorfer, *Crtice iz slavonske povijesti*, 338.

koji su bili rodoljubi uživali su velik ugled u narodu. Pleterničani su napisali pjesmu koja slavi hajduke, a pjevali su je nedjeljom i blagdanima u kolu. Pjesma glasi ovako: „Puče puška ispod ruke, ode Mija u hajduke. U hajdučke guste šume gdje junačko srce gine. Zvona zvone, glas se čuje majka Milku sahranjuje. Viče Mija aja hoja, Milka više nije moja.”¹⁶⁸

Ustanici su oslobodili Pakrac, Sirač, Kamengrad, Bijelu Stijenu i Kraljevu Veliku. Düneward i fra Luka Ibrišimović ulaze u napuštenu Požegu 10. listopada 1687.¹⁶⁹ No, opasnost od Osmanlija nije nestala. Fra Luka Ibrišimović 24. veljače 1688. piše: „Nalazimo se u krajnjoj životnoj opasnosti jer, kako se čuje, neprijatelj se okuplja u Gradiški u sve većem broju i svim silama radi na tome da odavde protjera carsku vojsku.”¹⁷⁰ Ubrzo nakon toga, osmanska vojska se utaborila na brdu iznad Požege s 3 000 vojnika. Fra Luka Ibrišimović, koji je vodio obranu grada, podigao je Požežane i narod iz okolnih mjesta na borbu. Oni su iznenadili Osmanlije i doživjeli veliki uspjeh porazivši nadmoćniju osmansku vojsku. Fra Luka je nosio nadimak Sokol pa je poslije velike pobjede spomenuto brdo prozvano Sokolovac. No, Osmanlije ponovno zauzimaju Beograd što ih je ohrabrilo na ponovno osvajanje Požeške kotline. U studenom 1690. nad Požegom je ponovno podignuta osmanska zastava. Spahije i muslimansko stanovništvo se počinju vraćati u Požeštinu i zauzimati svoja imanja. No, Osmanlije doživljavaju poraz kod Slankamena¹⁷¹ u kolovozu 1691. koji je potpuno demoralizirao osmansku vojsku. Osmanlije nakon toga napuštaju Požegu u koju je pohitao barun Ivan Makar i trajno je zauzeo. U listopadu iste godine oslobođeni su Brod i Gradiška te je time završen rat s Osmanlijama u Slavoniji.¹⁷²

¹⁶⁸ Petrak, *Pleternica vjekovima*, 55.

¹⁶⁹ Sviben, *Pleterničke priče*, 125.

¹⁷⁰ Isto.

¹⁷¹ Bitka kod Slankamena je bitka između Osmanskog Carstva i Svetog Rimskog Carstva. U sklopu Svetog Rimskog Carstva sudjelovale su njemačke, habsburške, hrvatske i ugarske potrojbe pod zapovjedništvom Ljudevita Badenskog i porazile osmansku vojsku pod zapovjedništvom Fazila Mustafe Čuprilića. Sviben, *Pleterničke priče*, 125.

¹⁷² Sviben, *Pleterničke priče*, 125.

23. Zaključak

Pleternica, kao i ostatak Požeštine, pada pod osmansku vlast 1537. godine i ostaje pod njom sve do 1691. godine kada je Slavonija oslobođena osmanske vladavine. Osvajanjem Požeštine i osnivanjem Požeškog sandžaka na novoosvojenom području, dolazi do mnogih promjena u svakodnevnom životu domaćeg stanovništva. Osmanska vlast donosi svoje zakone u koje su uklopili i neke od predosmanskih, lokalnih zakona. Domaćem stanovništvu su priznate i neke povlastice, kao što je npr. samouprava u ženidbenom pravu. Najveća promjena se odnosila na vjerski život stanovnika. Osmanlije provode islamizaciju, no postupno i bez prisile. Velik broj stanovništva dobrovoljno prelazi na islamsku vjeroispovijest kako bi poboljšalo svoj društveni i gospodarski status. No, osmanska vlast je dopuštala i kršćanskom stanovništvu uspon na društvenoj ljestvici. Neki od njih su bili i knezovi, koji su obavljali određene službe u ime osmanske vlasti nad skupinom kojoj su pripadali. Mnoge katoličke crkve su voljom osmanskih vlasti pretvorene u džamije, ali neke crkve su pretvorene u džamije zbog domaćeg stanovništva koje je prešlo na islamsku vjeroispovijest, pa je trebalo islamsku bogomolju. Neke crkve su razrušene, a neke su propale jer stanovništvo nije bilo u mogućnosti održavati ih. U prvim godinama osmanske vladavine, vidljiva je stagnacija gospodarstva o čemu svjedoče porezni popisi Požeškog sandžaka iz 1540. i 1545. godine. No, već idući porezni popisi iz 1561. i 1579. svjedoče o poboljšanju situacije. Zabilježen je veći broj domaćinstava, što je značilo i veći broj stanovnika. Samim time rasla su i naselja pleterničkoga kraja. Osim domaćinstava, rasli su i iznosi poreznih davanja, što je značilo da su stanovnici više proizvodili. Zabilježene su i nove kulture na koje su stanovnici plaćali poreze, što znači da su stanovnici usvojili nove tehnike sadnje i uzgoja biljnih i životinjskih vrsta. U poreznim popisima uz neka imena zabilježeni su i nazivi zanata, što znači da su stanovnici učili i nove zanate te tako napredovali u obrtničkom smjeru. U 17. stoljeću destabilizirala se vlast Osmanskog Carstva. Snažnom habsburškom protuofenzivom Osmanlije doživljavaju veliki poraz pod Bečom. Tada započinje veliki rat za oslobođenje ugarskih i hrvatskih zemalja od osmanske vlasti. Nakon nekoliko bitaka Požeština je oslobođena 1691. godine, a u borbi se najviše istakao fra Luka Ibrišimović. Koliko je njegov značaj bitan Požežanima, svjedoči i postavljanje njegova kipa na Trgu svete Terezije u Požegi, ispred požeške katedrale.

24. Popis literature

1. Andrić, Stanko. „Slavonija pod Osmanlijama”. *Forum* (1992), br. 7-9: 147-190.
2. Barbarić, Josip, Holzleitner, fra Miljenko. *Pisma fra Luke Ibrišimovića zagrebačkim biskupima (1672. - 1697.)* Jastrebarsko: Naklada Slap, 2000.
3. Bösendorfer, Josip. *Crtice iz slavonske povijesti s osobitim obzirom na prošlost županija: križevačke, virovitičke, požeške, cisdravske baranjske, vukovske i srijemske.* Osijek: Tiskom Julija Pfeiffera, 1910.
4. Buturac, Josip. *Katolička crkva u Slavoniji za turskog vladanja.* Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1970.
5. Buturac, Josip. *Pleternica i okolica, povjestni prikaz o kretanju stanovništva.* Zagreb: Hrvatski tiskarski zavod d. d., 1943.
6. Cvekan, Paškal. *Franjevci u Požegi.* Požega: Plamen, 1983.
7. Hafizović, Fazileta. *Požeški sandžak i osmanska Slavonija: sabrane rasprave.* Slavonski Brod: Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Baranje i Srijema, 2016.
8. Inalcik, Halil. *Osmansko Carstvo; Klasično doba 1300. - 1600.* Zagreb: Srednja Europa, 2002.
9. Kempf, Julije. Požega. Zemljopisne bilješke iz okoline i prilozi za povijest i slob. i kr. Grada Požege i Požeške županije. Požega: Štamparija „hrvatske tiskare i knjižare“, 1910.
10. Kuntarić, Đuro. *Naše župe požeškoga kraja; Pleternica.* Slavonska Požega: vlastita naklada, 1978.
11. Mažuran, Ive. *Hrvati i Osmansko carstvo.* Zagreb: Golden marketing, 1998.
12. Mažuran, Ive. „Požega i Požeška kotlina za turske vladavine”. U *Požega 1227 – 1977*, uredio Marijan Strbašić, 161 – 198. Požega: Skupština općine Slavonska Požega, Odbor za proslavu 750-godišnjice grada Slavonske Požege, 1977.
13. Moačanin, Nenad. „Katolici u Požeštini za turske vladavine”. U *Fra Luka Ibrišimović i njegovo doba*, uredio Filip Potrebica, 77. Jastrebarsko: Naklada Slap, 1998.
14. Moačanin, Nenad. *Turska Hrvatska.* Zagreb: Matica Hrvatska, 1999.
15. Moačanin, Nenad. *Slavonija i Srijem u razdoblju osmanske vladavine.* Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Baranje i Srijema, 2001.

16. Moačanin, Nenad. *Požega i Požeština u sklopu Osmanlijskog carstva (1537.-1691.)*. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2003
17. Pavličević, Dragutin. *Grad Pleternica: 1270.-2010.* Pleternica: Grad Pleternica, 2009.
18. Petrak, Ljudevit. *Pleternica vjekovima.* Zagreb: Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda u Zagrebu: 1979.
19. Sršan, Stjepan, ur. *Popis sandžaka Požega 1579. godine.* Osijek: Državni arhiv u Osijeku, 2001.
20. Sviben, Damir. *Pleterničke priče, skice iz prošlosti Pleternice i okolice.* Pleternica: Grad Pleternica, 2022.

Radovi dostupni u online časopisima:

21. Cviko, Fazileta. „Grad Požega kao sjedište Požeškog sandžaka – urbani i privredni razvoj u 16. stoljeću“. *Povijesni prilozi* 13 (1994): 27-76. Pristup ostvaren: 1. 9. 2021., <https://hrcak.srce.hr/107189>
22. Skenderović, Robert, „Ivan Andrija Makar i fra Luka Ibrišimović u službi zagrebačkog biskupa“. *Časopis Povijesnog društva Križevci* 1(2011): 10-18. Pristup ostvaren: 16. 8. 2021., <https://hrcak.srce.hr/79749>
23. Anđelko Vlašić, „Donji Andrijevc i okolna sela u osmanskome razdoblju (1526. - 1691.)“. U *Donji Andrijevc; povijest i baština*, uredio Marijan Šabić 73 – 94. Slavonski Brod - Donji Andrijevc: Hrvatski institut za povijest; Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Općina Donji Andrijevc, 2021., pristup ostvaren 25. III. 2023., <https://www.bib.irb.hr/1128207>
24. Bakić, Pavle. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje.* Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 1. 6. 2023. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=5370>